

Esilitt. foto 309/27.12.1991

TAMMISAAREN SAARISTON
KANSALLISPUISTON INVENTOINTI 1991

TITTA HEIKKINEN

JARI NÄRÄNEN

SISÄLLYS

JOHDANTO.....	1
KOhteet KARTTALEHDITTÄIN.....	3
KOhteet 1 - 39.....	4
VALOKUVALUETTELO.....	46
DIALUETTELO.....	51

LIITTEET

Valokuvat 1 -15

kartat 1 - 5

3,5" LEVYKE , MALINKITE-ASIAKIRJA

JOHDANTO

Vuonna 1989 perustetussa Tammisaaren saariston kansallispuistossa suoritettiin elokuussa 1991 esihistoriallisten ja historiallisten kohteiden inventointi, joka liittyi laajempaan kansallispuistoalueen kulttuuriselvitykseen. Inventoinnin rahoitti metsähallitus ja käytännön järjestelyt hoiti Tammisaaren museo.

Kansallispuistoalueen laajuus on 3900 ha, josta maata on 400 ha. Alueella on kolmattasataa erikokoista saarta ja luotoa, joista osa on valtion ja osa yksityisomistuksessa. Inventointi rajoitettiin valtion omistamille maille.

Alueen maastosta suurin osa on luonteeltaan tyypillistä matalametsäistä ulkosaaristoa. Vain suurimmalla saarella, Älgöllä, esiintyy sisämaalle ominaista metsämaastoa. Peruskallio on useinmiten lähellä pintaa, ja paksumpia maakerroksia saattaa tavata miltei pelkästään Älgöltä. Tästä johtuen ei maanalaisia muinaisjäännöksiä useinkaan liene mahdollista löytää.

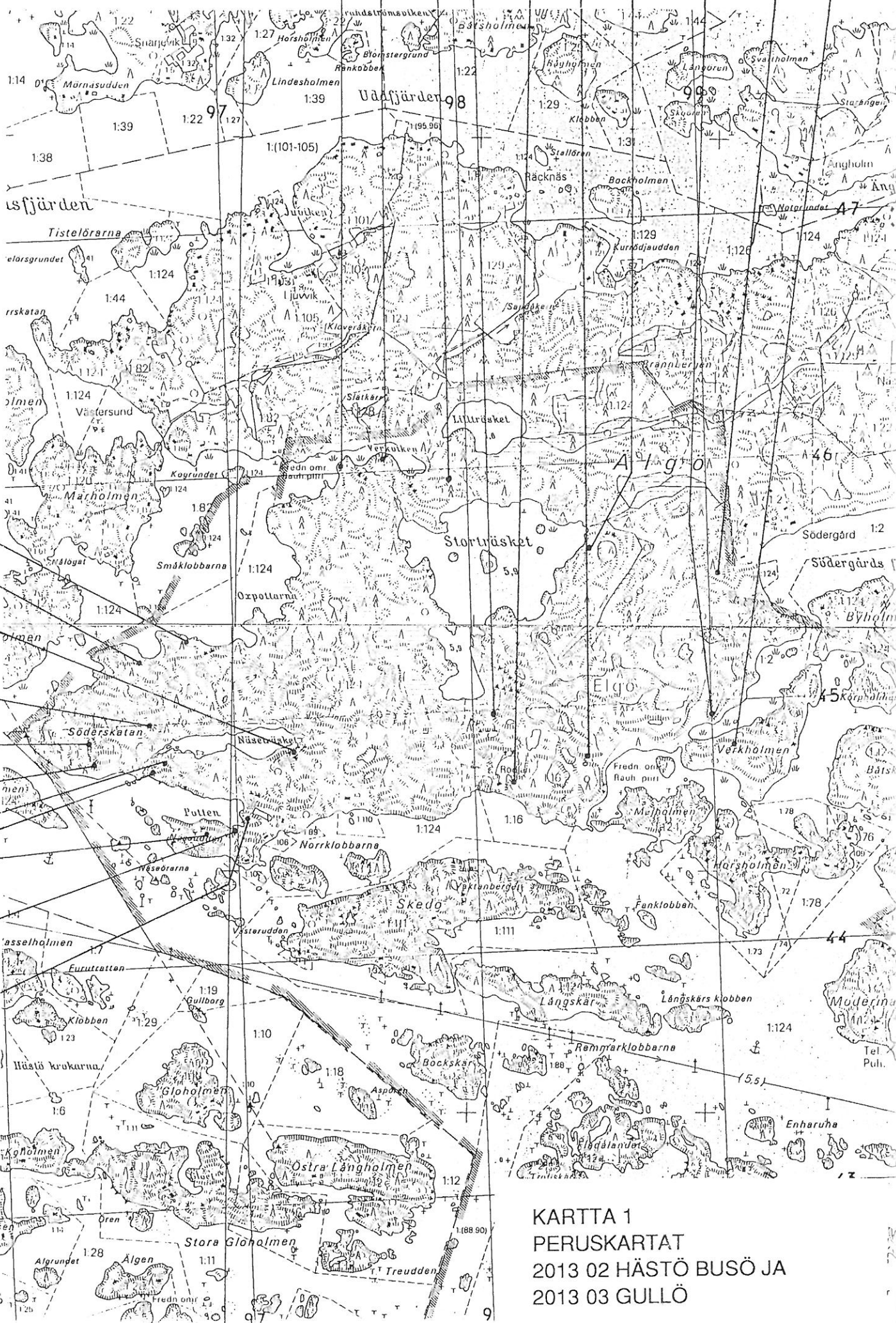
Löydetyt kohteet ovat pääasiassa erilaisia kivirakenteita, niin esihistoriallisia kuin historiallisiakin: hautaröykkiöitä, kiviröykkiöitä, pyyntisuoja, yöpymissuojia, jne. Yhteistä kaikille on kuitenkin merellisyys. Tällaisten rakennelmien ikää ei useinkaan voi määrittää. Joitakin historiallisia kohteita, kuten kaivoskuilut ja kalliohakkaukset, voidaan taas ajoittaa tarkasti. Koska kaikki kohteet sijaitsevat valtion omistamilla alueilla, ei niitä uhkaa välitön tuhoutumisvaara. Inventointia hankaloittivat lisäksi lukuisat viime sotien aikaiset puolustusrakennelmat, joita esiintyy etenkin Älgöllä: kivilatomuksia, korsukuoppia, juoksu- ja ampuimahautoja.

Jussaröllä esiintyy lisäksi uudempia, nykyisten puolustusvoimien tekemiä rakennelmia.

Kansallispuiston alue rajoittuu karttalehdille 2013 03 Gullö, 2013 02 Hästö Buso ja 2013 05 Jussarö. kohteet on merkitty numeroin 1-39. Epämääräiset kohte- otsikoidennumero pitää sisällään kokonaisen löytöryhmän, jonka yksittäiset löytökohteet on merkitty alanumeroin. Kohteet on pyritty numeroimaan juoksevasti saarittain lännestä itään, alkaen Älgöltä ja päättyen Jussarölle. Valokuvien listauksessa on käytetty Tammisaaren museon (TSM) juoksevia arkistonumeroita. Diakuvat on luetteloitu merkinnällä TSM INV. (inventointi) 1-40.

Arkistolähteitä tutkittaessa kävi ilmi, ettei inventoitavalta alueelta tunneta ennestään enempää kiinteitä esihistoriallisia kohteita kuin irtolöytöjäkään. Kansallispuiston välittömästä läheisyydestä tunnetaan kuitenkin viikinkiaikaisia irtolöytöjä (Hiekkanen 1976, TYA). Kansallispuistoalueen hyllyistä saatiin tietoja museoviraston merihistorian toimiston hylkyarkistosta. Hylkyjen sijaintia ei kuitenkaan paljasteta inventointikertomuksessa.

Inventointikertomukseen kuuluu liitteinä 19 valokuvaa ja viisi karttaliitettä.

15.5

15.6

15.2

2

1

10

15.3

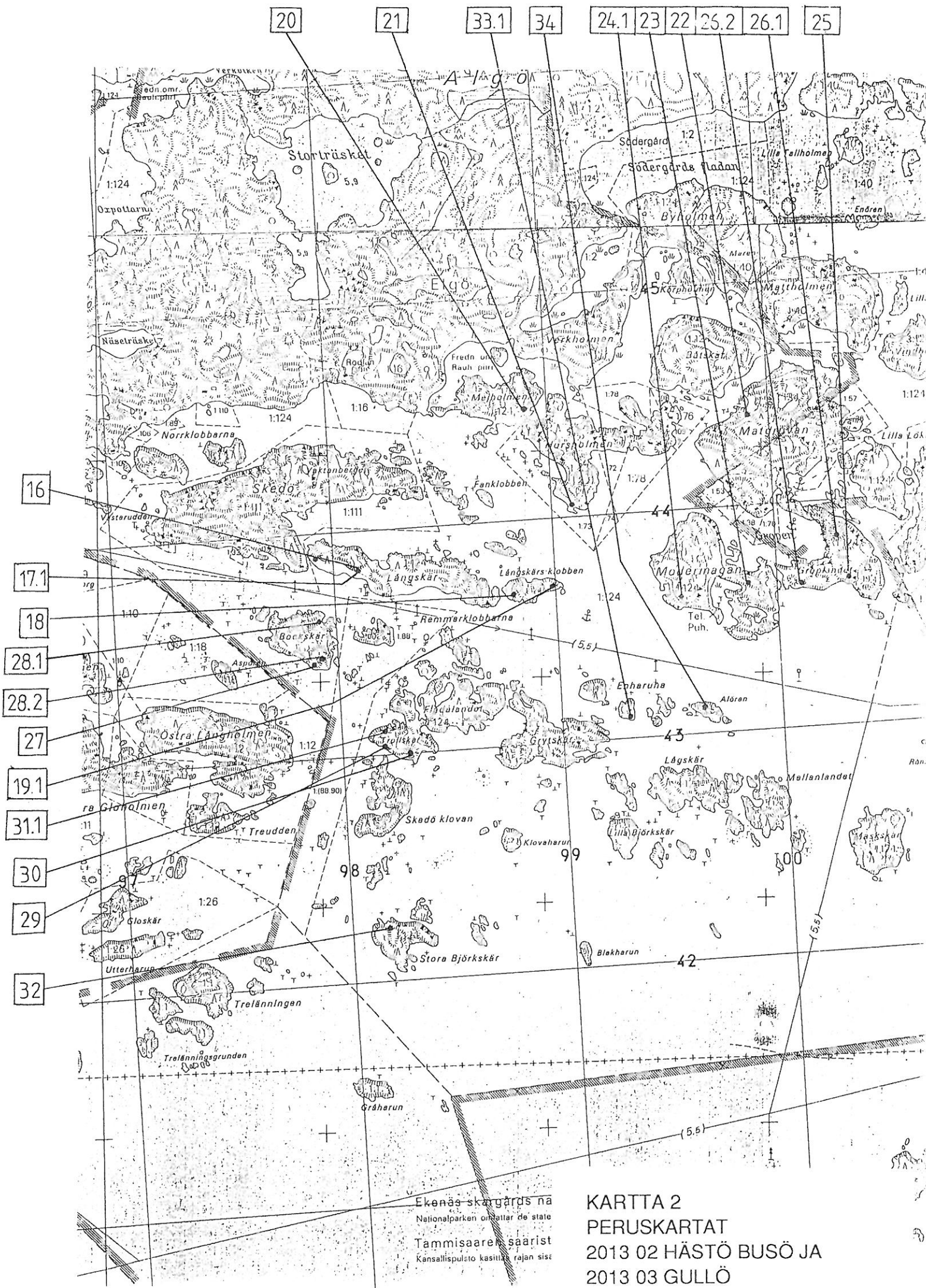
15.4

12

11

15.1

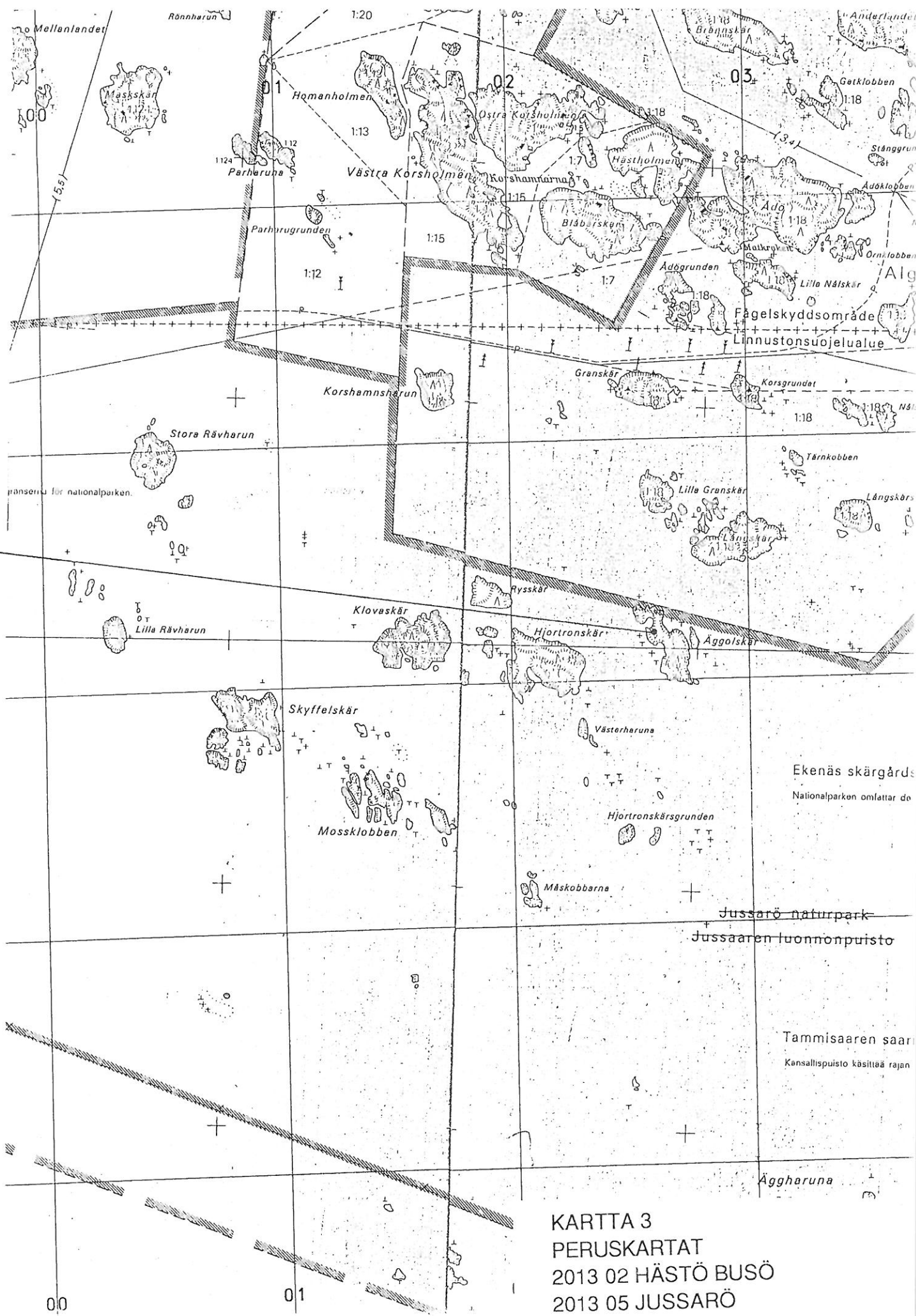
KARTTA 1
 PERUSKARTAT
 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ JA
 2013 03 GULLÖ

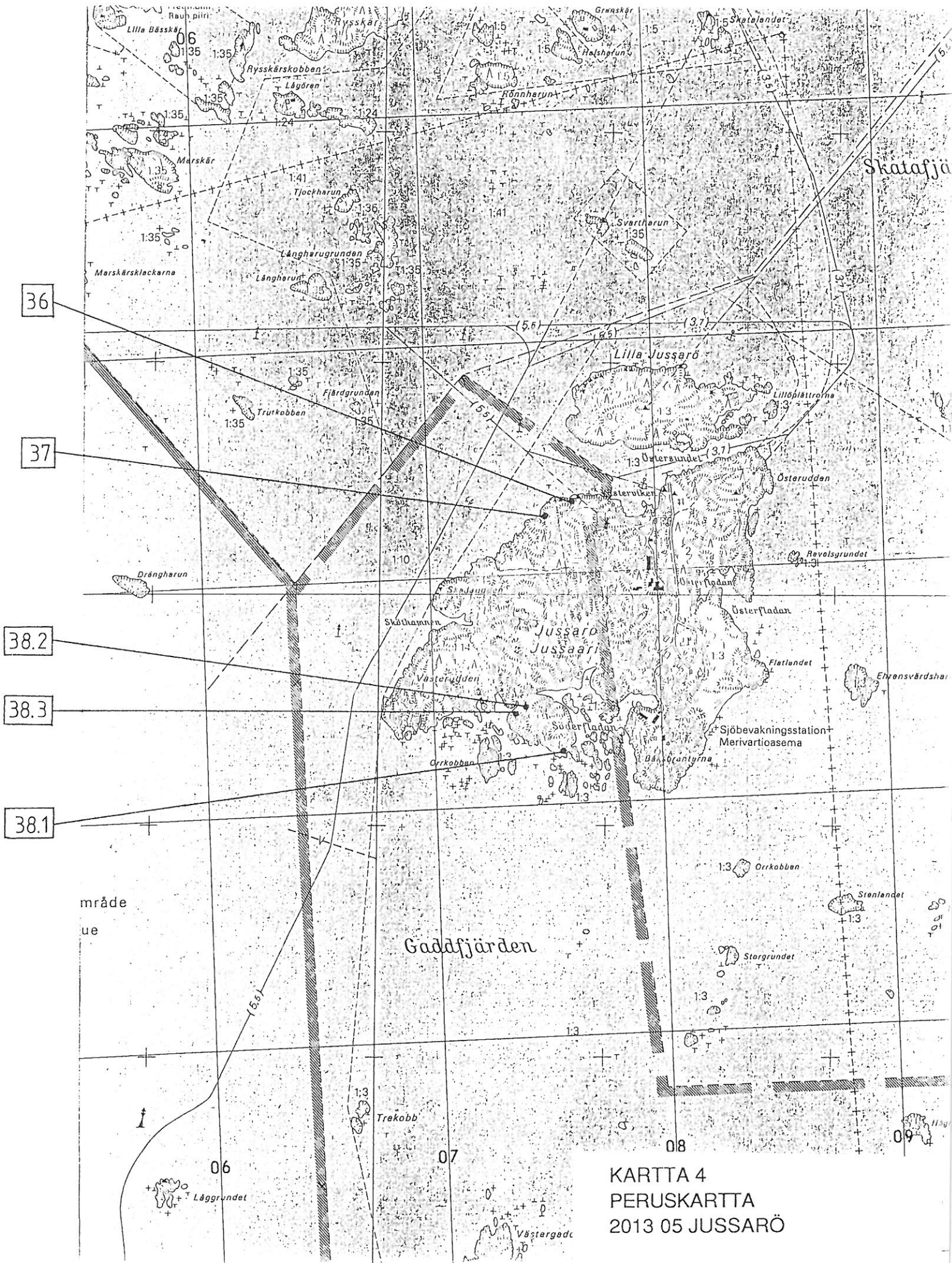
KARTTA 2
PERUSKARTAT
 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ JA
 2013 03 GULLÖ

Ekenäs skärgårdens närliggande
 Nationalparken omfattar de state
 Tammisaarens saarist
 Kansallispuisto käsittää rajan sise

35.1

KARTTA 3
 PERUSKARTAT
 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ
 2013 05 JUSSARÖ

KARTTA 4
 PERUSKARTTA
 2013 05 JUSSARÖ

TAMMISAAREN SAARISTON KANSALLISPUISTO
INVENTOINTI 1991

TITTA HEIKKINEN, JARI NÄRÄNEN

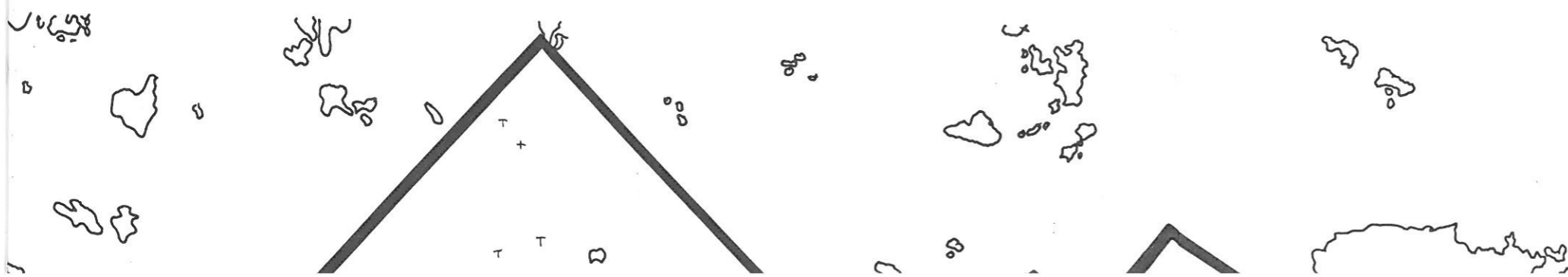
1:20 000

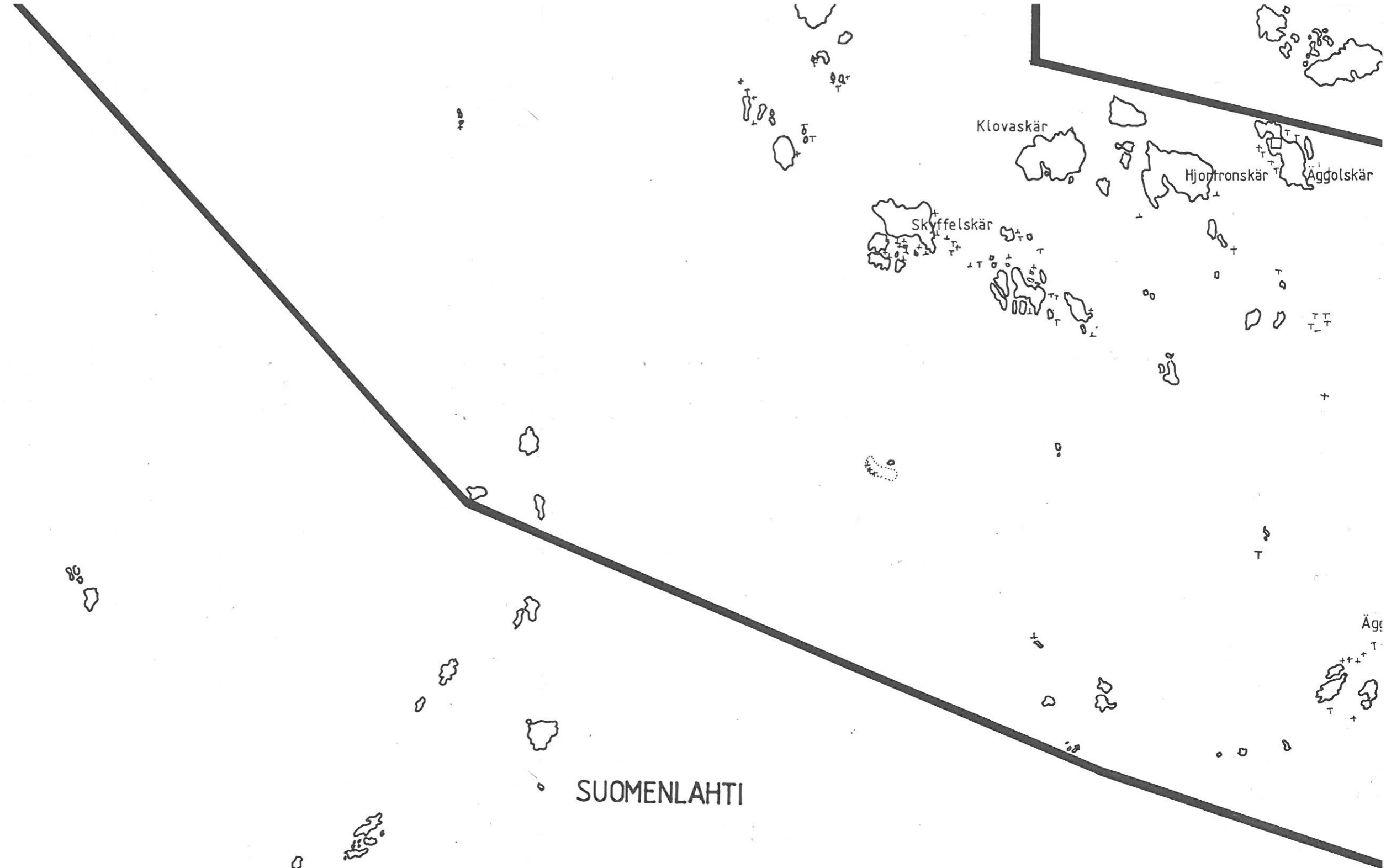
PERUSKARTAT 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ

2013 03 GULLÖ

2013 05 JUSSARÖ

- Kansallispuiston raja
- Yksityisomistuksessa oleva maa
- Röykkiö
- Merimerkki
- Kalliohakkaus
- Kaivoskuilu
- Pyyntisuoja
- Yöpymissuoja
- Kivilatomus
- Epämääräinen kivrakenne

Klovaskär

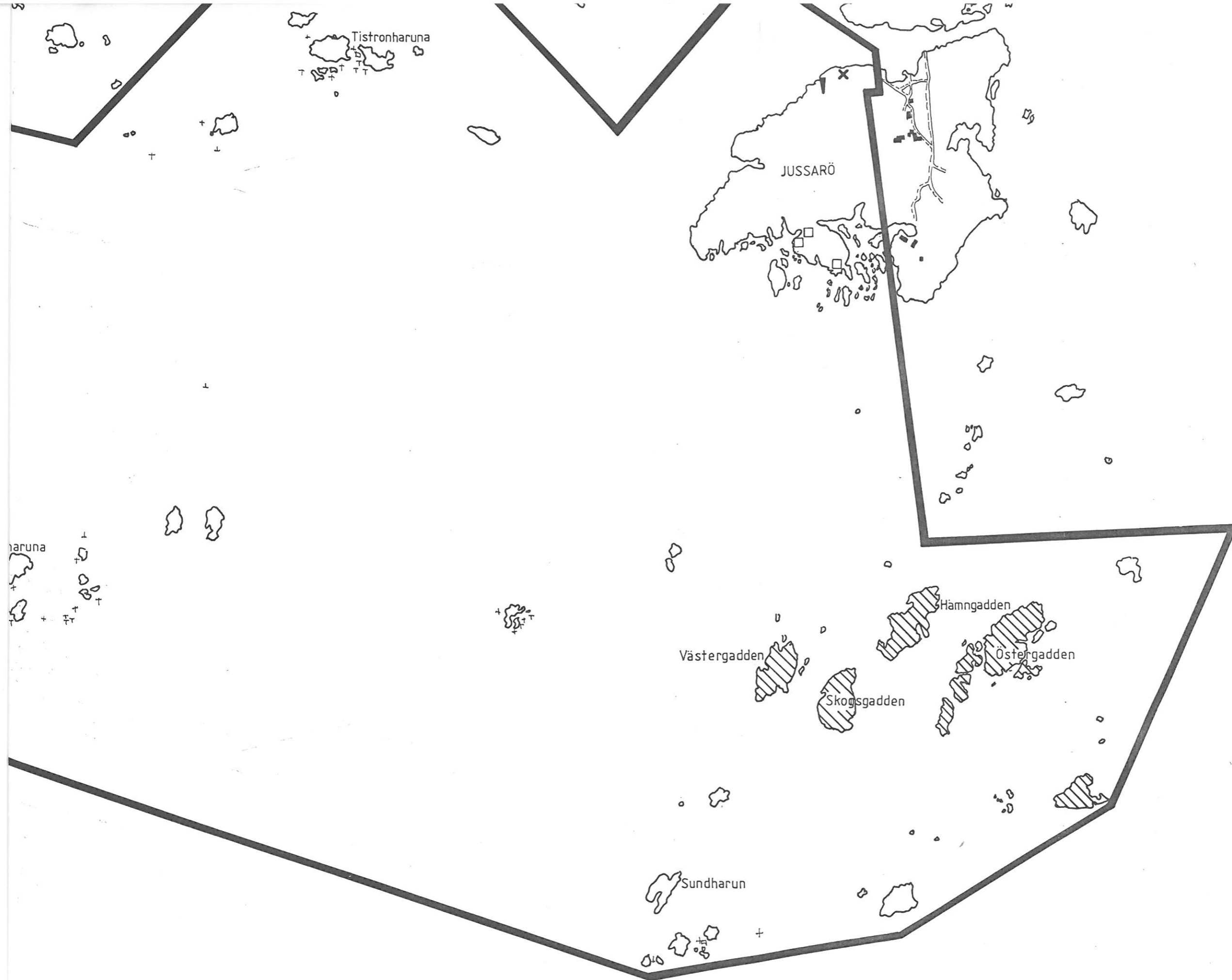
Hjortronskär

Aggolskär

Skyffelskär

SUOMENLAHTI

Äge

Tistronharuna

JUSSARÖ

Västergadden

Skogsgadden

Hamngadden

Östergadden

Sundharun

haruna

TAMMISAAREN SAARISTO**KOHTEIDEN JAKAUTUMINEN KARTTALEHDITTÄIN**

PERUSKARTTA N:O

KOHDE N:O

2013 02 HÄSTÖ BUSÖ

1, 2, 3, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 15.1, 15.2, 15.3,
15.4, 15.5, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24,
25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34

2013 03 GULLÖ

4, 8, 9, 14, 15.6

2013 05 JUSSARÖ

35, 36, 37, 38

TAMMISAAREN SAARISTO 1

ÄLGÖ SÖDERSKATAN
RAUTAKAUTINEN HAUTARÖYKKIÖ
OM. VALTIO
PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ
X=6639 54, Y=464 40, Z=13,80m
VALOK. TSM 9136:34 - 9136:35
DIAK. TSM INV. 1-3
T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Hautaröykkiö sijaitsee Söderskatan-nimisen niemen eteläisessä osassa olevan kalliopaljakka-alueen läntisessä reunassa, länteen viettävällä loivalla kalliorinteellä. Aivan kallioalueen tuntumasta alkaa kalliota saartava kuusimetsä, joka peittää näkyvyyden etelään ja länteen. Samalla kuusimetsä peittää näkyvyyden merelle, jonne matkaa röykkiöltä on lähimmillään n. 200 metriä. (Kartta 1.) Röykkiö on hajoitettu ja ilmeisesti osa kivistä on kannettu muualle. Nykyisellään röykkiön mitat ovat itä-länsi-suunnassa 4 m ja pohjois-etelä-suunnassa 3,70 m. Röykkiön korkeus on n. 50 cm. Kivet, joista röykkiö on rakennettu, ovat halkaisijaltaan keskimäärin 20-30 cm. Röykkiön ympäristössä on jonkin verran pienempiä kiviä, halkaisijaltaan 10-15 cm, jotka ilmeisesti ovat peräisin röykkiöstä.

Röykkiön keskelle on tehty kuoppa, joka paljastaa osittain tuhoutuneen paasiarkun. Paasiarkku on tehty röykkiön muita kiviä suuremmista (halkaisijaltaan n. 40 cm), pystyyn nostetuista latteista kivistä. Paasiarkku näyttää ulottuneen aivan röykkiön pintaan, mikä käy ilmi röykkiön lähes tuhoutumattomasta pohjoissivustasta. Paasiarkku on itä-länsi-suuntainen ja siitä on jäljellä pohjoisseinä, joka koostui kahdesta laattakivistä, ja itäpääty. Paasiarkun pohjoisseinämän pituus on 140 cm ja sen korkeus on n. 40 cm. Röykkiöön kaivettu kuoppa on juuri paasiarkun kohdalla.

Röykkiön sijaintikorkeuden ja rakenteen perusteella jäännös ajoittunee varhaiselle rautakaudelle. (Kuvat 1 ja 2.)

TAMMISAAREN SAARISTO 2

ÄLGÖ SÖDERSKATAN
RAUTAKAUTINEN HAUTARÖYKKIÖ (HAJOITETTU)
OM. VALTIO
PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ
X=6639 60, Y=464 64, Z=12,53m
VALOK. TSM 9136:26 - 9136:29
DIAK. TSM INV. 4
T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Jäännös sijaitsee Näseträsket-nimisen järven luoteispäädyssä olevan kalliopaljakan korkeimmalla kohdalla. Kallio on laajalta alalta paljas ja kasvaa harvakseltaan kitumäntyjä ja -katajaa sekä varpuja. (Kartta 1.)

Ko. kalliopaljakan korkeimmalla kohdalla on yksikerroksinen kivikasa, joka mitä ilmeisemmin on jäännös paikalla aikaisemmin sijainneesta hautaröykkiöstä. Jäljellä olevan kivikasan mitat ovat pohjois-etelä-suunnassa 170 cm ja itä-länsi-suunnassa 110 cm. Kivikasan korkeus on 30-40 cm. Kivien keskimääräinen halkaisija on n. 30 cm. Kivikasan ympäristössä on hajallaan kiviä, jotka saattavat olla peräisin hajoitetusta röykkiöstä. Näistä on paikoin kasattu pieniä röykkiöitä yms. rakenteita kalliopaljakalle. Jäännöksen otollinen sijainti viittaa siihen, että kyseessä todella olisi hajoitettu hautaröykkiö. (Kuva3)

TAMMISAAREN SAARISTO 3

ÄLGÖ ELGÖ

MAHDOLLINEN HAUTARÖYKKIÖ

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ

X=6639 48, Y=466 49, Z=17,35m

VALOK. TSM 9138:26 - 9138:29

DIAK. TSM INV. 5

T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

N. 250 m etelään Elgö-nimiseltä kallioalueelta, jyrkän ja korkean kalliorannan huipulla, on kivistä rökkiö. Rökkiö sijaitsee kahden kallioharjanteen välisessä notkossa, joka lännestä itään kuljettaessa levenee parin metrin levyisestä kurusta 7-8 m levyiseksi alaspäin viettäväksi kalliotasanteeksi. Matkaa rantaan paikalta on n. 150 m. Metsä peittää kuitenkin näköyhteyden merelle lähes täydellisesti. (Kartta 1.)

Notkon leveämmässä päässä on hajoitettu kivistä rökkiö. Rökkiön oletettuun keskikohtaan on tehty pyöreä kuoppa, jonka halkaisija on 260 cm ja syvyys 60 cm. Paikalla olleet kivet on ilmeisesti viskattu rökkiön eteläsivulle, missä on rökkiön muotoon kuulumaton kivikasa. Rökkiön halkaisija on luode-kaakko-suunnassa 970 cm ja koillinen-lounas-suunnassa 450 cm.

Kohteen varmistamiseksi tehtiin rökkiön kuopanteeseen koepisto, josta löydettiin hiiltä ja palanutta kiveä. Samalla paljastui, että kivikerros jatkuu ainakin metrin syvyyteen. (kuva 4) Hiilen ja palaneen kiven esiintyminen rökkiön kuopanteessa osoittaa sen, että kyseessä ei ole luonnonkiveys vaan ihmisen tekemä rakennelma. Vaikka kivikko muistuttaakin huomattavasti pirunpeltoa, sen itäpään pinta on selvästi muuta kivikkoa ylempänä, muodostaen loivan kummun. Mahdollisesti kyseessä on hajoitettu hautaraunio, joka ajoittuneen korkean sijaintinsa ja ulkonäkönsä perusteella varhaiselle rautakaudelle.

Notkon kapeammassa päässä, n. 7m länteen suuremmasta rökkiöstä, sijaitsee erillinen maantasainen kiveys, jonka mitat ovat 8x2 m.

TAMMISAAREN SAARISTO 4

ÄLGÖ SÖDERGÅRD

KIVIRÖYKKIÖ

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 03 GULLÖ

X=6640 22, Y=467 03, Z=12,55m

VALOK. TSM 9138:31 - 9138:32

DIAK. TSM INV. 6

T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Södergård-nimisen lahden länsirannalla olevan pitkänomaisen, rannasta sisämaahan nousevan kallioalueen päällä on matala kiviröykkiö. Röykkiö sijaitsee kallioalueen sisämaan puoleisessa päässä, n. 100 metrin päässä rannasta. Matala männikkö peittää kuitenkin näkyvyyden merelle. Kallioalueen alarinteen poikki kulkee sähkölinja. (Kartta 1.)

Muodoltaan röykkiö on pyöreähkö ja sen kohtisuorat halkaisijat ovat pituudeltaan 360 cm ja 390 cm. Kivien keskimääräinen halkaisija on 30 cm. Röykkiö on ilmeisesti osin hajoitettu, koska ympäristössä on hajallaan kiviä, jotka ovat luultavasti peräisin röykkiöstä.

Kyseessä voi olla rautakautinen matala hautaraunio. (Kuva 5.)

TAMMISAAREN SAARISTO 5

ÄLGÖ ELGÖ
KIVIRÖYKKIÖ
OM. VALTIO
PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ
X=6639 66, Y=467 02, Z=10-15m
VALOK. TSM 9138:33 - 9138:34
DIAK. TSM 7
T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

N.100 m itäkaakkoon Elgö-nimiseltä kallioalueelta, korkean rantakallion päällä, on pitkänomainen matala kiviröykkiö. Röykkiön kohtisuorien halkaisijoiden pituudet ovat 280 cm ja 180 cm. Röykkiö sijaitsee 10 m:n ja 15 m:n korkeuskäyrien välissä. Röykkiö on selvästi ihmisen tekemä ja korkean sijaintinsa puolesta se voisi olla rautakautinen hautaraunio. (Kartta 1.)

TAMMISAAREN SAARISTO 6

ÄLGÖ VERKHOLMEN
KIVIRÖYKKIÖ (HAJOITETTU)
OM. VALTIO
PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ
X=6639 51, Y=467 12, Z=n.20m
VALOK. TSM 9138:36, 9137:1 - 9137:2
DIAK. TSM INV. 8 - 9
T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Niemen ehdottomasti korkeimmalla kohdalla, kallionyppylällä mäntyjen ja jäkälämattojen keskellä, on hajoitettu kiviröykkiö. Nyppylällä olevaa kalliokuopannetta, jonka syvyys on n. 25 cm, ympäröi hajanainen kivikehä. Lisäksi kuopanteen lounaispuolella on hajallaan kiviä. Röykkiö on siis mitä ilmeisemmin sijainnut tämän kuopanteen päällä. Alkuperäisen rakennelman halkaisijat ovat olleet 140 cm ja 195 cm. Nykyisellään sen halkaisijat ovat 410 cm ja 200 cm. Kalliokuopanteen halkaisija on n. 70 cm. (Kartta 1.)

TAMMISAAREN SAARISTO 7

ÄLGÖ RÖDJAN

KIVIRÖYKKIÖ

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSO

X=6639 36, Y=466 19, Z=7,16m

VALOK. TSM 9138:24 - 9138:25

DIAK. TSM INV. 10

T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Rödjanin tilan päärakennuksesta n. 70 m itäkaakkoon sijaitsevan jyrkähkön kalliorinteen pohjoisella sivustalla, kallioterassilla, on epämääräinen soikeahko kiviröykkiö. Röykkiön etelälaidassa on kulmikkaita, kuin louhittuja, kiviä. Röykkiön pohjoisreuna on tasaisen soikea ja tehty pyöreähköistä kivistä. Koska ylempänä samalla rinteellä on toisen maailmansodan aikana louhittuja puolustuslaitteita, voidaan röykkiön kulmikkaiden kivien olettaa olevan peräisin näistä linnoitustöistä. Röykkiön pohjoispuolinen osa puolestaan saattaa olla vanhempaa tekoa. Sijaintinsa puolesta röykkiön vanhempi osa voisi olla hautaraunio, sillä korkeuskäyrien perusteella Rödjanin tilan pelto on rautakaudella muodostanut melko syväälle ulottuvan lahden. Tällöin ko. röykkiö olisi sijainnut lahden kaakkoisella rantajyrkänteellä. Jäännöksen varmistaminen hautaröykkiöksi vaatisi kuitenkin tarkempia tutkimuksia.

Röykkiön suurin halkaisija on 360 cm ja kiviä röykkiössä on ainakin pari kerrosta. Röykkiön korkeuden arvioiminen on varsin vaikeaa sen sekaisuuden johdosta, mutta se tuskin on 50 cm korkeampi. (Kartta 1.)

TAMMISAAREN SAARISTO 8

ÄLGÖ VERKVIKEN

KIVIRIVI (MAHD. KOMPASSIKIVEYS)

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 03 GULLÖ

X=6640 68, Y=465 62, Z=7,40m

VALOK. TSM 9136:9 - 9136:10, 9138:35

DIAK. TSM INV. 11

T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Verkviken-nimiseen lahteen pistävällä niemekkeellä on kivirivi, joka on pohjois-etelä-suuntainen. Kivirivi sijaitsee jyrkän rantakallion huipulla, paljaalla kalliopohjalla. Kivirivin pituus on 330 cm ja sen leveys on keskimäärin 60 cm. Korkeutta kivirakenteella on yhden kivikerroksen verran. Kivien keskimääräinen halkaisija on 30-35 cm. (Kuva 6.)

Vedenpinnan ollessa muutaman metrin korkeammalla kuin nykyään on nimekkeen takainen lahti muodostanut ihanteellisen luonnon-sataman, joka on ollut suojaisa kaikilla tuulilla. Näin ollen voisi kivirivin olettaa olleen suunnannäyttäjänä sataman suulla. Rakenteen ajoittaminen on melko mahdotonta. Jos oletetaan sen olevan jonkinlainen satamarakennelma, voitaneen viikinkiaika määrätä varhaisimmaksi mahdolliseksi ajoitukseksi. Sataman olemassaoloa Älgöllä puolestaan tukee 1200-luvulta oleva kirjallinen maininta Karienkaskaesta mahdollisena satamapaikkana Tanskasta Tallinnaan vievällä väylällä. (Kartta 1.)

TAMMISAAREEN SAARISTO 9

ÄLGÖ VERKVIKEN

KIVILADELMA

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 03 GULLÖ

X=6640 60, Y=465 88, Z=n.10m

VALOK. TSM 9136:11 - 9136:12

DIAK. TSM INV. 12

T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Verkviksen-nimisen lahden pohjukasta n. 100 m itään sijaitsevan pitkänomaisen itä-länsi-suuntaisen kallion itäpäässä, kallioharjan jatkeena, on merkillinen kivilatomus. Tämä itä-länsi-suuntainen kivilatomus koostuu useista päällekkäin ladotuista kivikerroksista. Rakennelman pituus on 210 cm, leveys itäpäässä 98 cm, länsipäässä 45 cm, ja korkeus 40 cm. Rakennelman alimmat kivet oli suurempia kuin päällimmäiset. Alempien kivien keskimääräinen halkaisija on 50 cm. Alimmat kivet ovat muodoiltaan myös latteita. Ladelman päällimmäiset kivet ovat muodoiltaan pyöreämpiä ja niiden keskimääräinen halkaisija on 30 cm. Rakennelma on sammaleen peittämä. Rakennelman sijainti on ylävä ja se on nyttemmin sankan kuusimetsän ympäröimä. Sekä ajoitus että käyttötarkoitukset ovat epäselviä. (Kartta 1.)

TAMMISAAREN SAARISTO 10

ÄLGÖ SÖDERSKATAN
KIVILADELMA (MAHD. HAJOITETTU MERIMERKKI)
OM. VALTIO
PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSO
X=6639 43, Y=464 43, Z=10-15m
VALOK. TSM 9136:33
T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Söderskatanin etelärannalla, etelään viettävällä rinteellä, on pieni kiviladelma. Nyttemmin kiviladelman ja meren välillä on sankka kuusikko, mutta ilman sitä merinäkyvät olisivat ensiluokkaiset. Kiviladelma sijaitsee 10 m ja 15 m korkeuskäyrien välissä. Kyseessä on selvästi hajoitettu rakennelma, jonka mitat nyttemmin ovat 70x50 cm ja korkeus 50 cm. Tämän rakennelman vieressä on kolmen kiven muodostama rykelmä, jonka mitat ovat 115x40 cm ja korkeus 40 cm. Nämä kivet ovat todennäköisesti peräisin kiviladelmasta. Kyseessä saattaa olla vanhan, myöhemmin hajoitetun, merimerkin jäännös, tai jonkin muun merkin jäännös. (Kartta 1.)

TAMMISAAREN SAARISTO 11

ÄLGÖ NÄSEUDDEN

1800-LUVUN KAIVOSKUILU JA

LOUHOSKASOJA

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ

X=6639 14, Y=465 04, Z=2,60m

VALOK. TSM 9136:2 - 9136:3, 9138:22

DIAK. TSM INV. 13 - 14

T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Vuonna 1835 perustetun Älgön rautakaivoksen kaivoskuilu ja kaivostoiminnasta muodostuneet louhoskasat sijaitsevat Älgön eteläisimmän niemen, Näseuddenin, pohjoisrannalla Potten-nimisen lahden pohjukassa aivan veden äärellä. Nyttemmin veden täyttämän kaivoskuilun suun mitat ovat 3x6 m. Kuilun syvyys on tuntematon. Kuilun laidoilla ja vedessä makaa ristiin rastiin vanhoja hirssiä, jotka lienevät peräisin kaivoksen rakenteista. Kuilun suu on louhoskasojen ympäröimä. Näitä louhoskasoja on muuallakin ympäristössä. (Kuvat 7 ja 8, kartta 1.)

TAMMISAAREN SAARISTO 12

ÄLGÖ NÄSEUDDEN

YÖPYMISSUOJA (TOMTNING)

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ

X=6639 14, Y=464 90, Z=6,23m

VALOK. TSM 9136:1

T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Yöpymissuojan jäännös sijaitsee Älgön eteläisimmän niemen, Näseuddenin, keskiosassa itä-länsi-suuntaisen kallioharjanteen pohjoissivustalla. Matkaa rantaan paikalta on vain n. 100m, mutta puut peittävät näkyvyyden merelle. Yöpymissuoja erottuu ympäristöstään laakeana kuopanteena, jonka länsipäädyssä on vallimainen kivilatomus. Itä-länsi-suuntaisen kuopanteen, joka sijaitsee n. 3 m korkean pystysuoran kallioseinämän juurella, mitat ovat 4x2 m ja sen syvyys on n. 50 cm. Kuopanteen koilliskulmassa on havaittavissa loiva kuopanteeseen laskeutuva luiska. Siinä on mahdollisesti sijainnut sisäänkäynti yöpymissuojaan. Kuopanteen reunat ovat selvästi havaittavat, joskaan eivät aivan jyrkät. Kuopanteen länsipäädyssä oleva vallimainen kivilatomus koostuu erikokoisista kivistä, joiden keskimääräinen halkaisija on 15-20 cm. Kivilatomus on paksun sammal- ja kärkekerroksen peitossa. Lisäksi kivilatomuksen viereen kasvanut kuusi on osittain rikkonut latomusta.

Kuopanteen keskelle tehdystä koepistosta ei löytynyt mitään, joten yöpymissuojan ajoittaminen on melko mahdotonta. Sen alava sijainti viittaa kuitenkin historialliseen aikaan. (Kartta 1.)

TAMMISAAREN SAARISTO 13

ÄLGÖ STORTRÄSKET
YÖPYMISSUOJA (TOMTNING)
OM. VALTIO
PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ
X=6639 47, Y=466 10, Z=n.10m
VALOK. TSM 9138:23
DIAK. TSM INV. 15
T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Storträsket-nimisen järven kaakkoisrannan hetteikköalueen reunassa sijaitsevan, n. 2,5 m korkean kallioseinämän juurella on kuopanne ja sitä ympäröivä kivivalli. Kuopanne on itä-länsi-suuntainen ja sen mitat ovat 220x630 cm. Kuopanteen syvyys on itäpäässä n. 100 cm ja länsipäässä n. 60 cm. Kivivalli ympäröi kauttaaltaan kuopannetta lukuunottamatta länsipäädystä aivan kallionjuurella olevaa aukkoa. Tässä kohden on mahdollisesti sijainnut sisäänkäynti. Rakennelma on tulkittavissa yöpymissuojaksi. Kyseessä saattaa olla hyvinkin vanha rakennelma, sillä se sijaitsee kaukana saaren sisäosissa ja on hyvin runsaan sammalkerroksen peittämä. (Kuva 9, kartta 1.)

TAMMISAAREN SAARISTO 14

ÄLGÖ STORTRÄSKET
YÖPYMISSUOJA (TOMTNING)
OM. VALTIO
PERUSKARTTA 2013 03 GULLÖ
X=6640 34, Y=466 50, Z=n.10m
VALOK. TSM 9138:30
DIAK. TSM INV. 16
T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Storträsket-nimisen järven koillisrannalla sijaitsevalla korkealla rantakalliolla on yöpymissuojaksi tulkittava kivirakennelma. Rakennelma sijaitsee rantakallion itäisivustalla, sisämaan puolella, olevalla kallioterassilla. Tämä terassi on n. 110 cm kallionlakea alempana. Terassin reunoja myötäillen on särmikkäistä kivistä ladottu suoran kulman tekevä muurirakenne, jossa on itä- ja eteläseinä. Itäseinän ulkopituus on 170 cm ja korkeus 40 cm. Eteläseinän pituus on 270 cm ja korkeus 55 cm. Kivien keskimääräinen halkaisija on 30 cm. Rakennelmasta pudonneita kiviä on rakenteen kulmassa ja jyrkänteen alla. (Kartta 1.)

TAMMISAAREN SAARISTO 15**EPÄMÄÄRÄISIÄ KOHTEITA ÄLGÖLLÄ**

15.1. Kivivalli (peruskartta 2013 02 Hästö Busö, x=6639 22, y=465 06, z=4,68m)

Potten-nimisen lahden pohjukassa olevalla kallioisella ja metsäisellä rantatörmällä on kivivalli itä-länsi-suuntaisessa kalliorepeämässä. Kivivalli on pohjois-etelä-suuntainen ja se kulkee kalliorepeämän poikki. Pituutta kivivallilla on n. 2m. Rakenteen käyttötarkoitus ja ajoitus ovat epäselviä. (Kartta 1.)

15.2. Epämääräinen kiviröykkiö (peruskartta 1013 02 Hästö Busö, x=6639 50, y=465 25, valok. TSM 9136:4, DIAK. INV. 17-18)

Näseträsket-nimisen järven itärannalla kalliorinteellä on varsin epämääräinen suurista ja pienemmistä kivistä koostuva matala röykkiö. (Kartta 1.)

15.3. Epämääräinen kiviröykkiö (peruskartta 2013 02 Hästö Busö, x=6639 42, y=464 74,)

Näseträsket-nimisen järven länsipäässä, metsikössä, on pieni epämääräinen kiviröykkiö. (Kartta 1.)

15.4. Epämääräinen röykkiö (peruskartta 2013 02 Hästö Busö, x=6639 38, y=464 68)

Söderskatanin etelärannalla on varsin epämääräinen maan ja kiven sekainen matala röykkiö. (Kartta 1.)

15.5. Epämääräinen röykkiö (peruskartta 2013 02 Hästö Busö, x=6639 92, y=464 80, z=n. 3m, valok. TSM 9136:5-9136:6, DIAK. INV. 19-20)

Söderskatanin pohjoisrannalla sijaitsevalla rantakallion terassilla on hyvin matala kiviröykkiö, jonka mitat ovat 200x150 cm. Röykkiön pinta koostuu melko suurista kivistä, näiden alla ja välissä on pienempiä kiviä. Luonnonröykkiön mahdollisuus on olemassa, mutta ollakseen vierinkivikasa sijaitsee röykkiö liiaksi terassin reunalla eikä kallion juurella, kuten luulisi. Röykkiön päällä kasvavat suurehkot männyt hankaloittavat myös röykkiön luonteen selvittämistä. (Kartta 1.)

15.6. Epämääräinen kivikasa (peruskartta 2013 02 Hästö Busö, x=6639 84, y=464 60, valok. TSM 9136:24-9136:25)

Söderskatan-nimisen niemen pohjoisrannalla, melko ison lahden pohjukassa, on matala sammalen peittämä kiviroykkiö. (Kartta 1.)

15.7 Epämääräinen kivikasa (peruskartta 2013 03 Gullö, x=6640 64, y=465 42, valok. TSM. 9138:21)

Verkviken-nimisen lahden läntisimmällä niemellä on erittäin matala kiviroykkiö. Röykkiö sijaitsee laakealla kalliolla puun alla. Röykkiön mitat ovat 170x400 cm ja kivien keskimääräinen halkaisija on 20 cm. Röykkiössä on vain yksi kivikerros. (Kartta 1.)

15.8. Sota-ajan jäänteitä

Älgön saaren kansallispuiston puoleisessa osassa on hyvin paljon sota-ajan rakennelmia, kuten esim. korsujen pohjia ja tuliasemia. Näitä sota-ajan rakennelmia on etenkin Söderskatanin etelärannalla, Lillträsket-nimisen järven pohjoispuolella ja yleensäkin Älgön etelärannalla.

TAMMISAAREN SAARISTO 16

LÅNGSKÄR
KIVIKASA (MAHD. MERIMERKKI)
OM. VALTIO
PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ
X=6638 54, Y=465 99, Y=n. 5m
VALOK. TSM 9137:19
T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Långskärin länsipäässä olevan rantapenkereen laella, n. 5m korkeudella, on piirteetön ja karkeatekoinen kivikasa. Kivikasan korkeus on 50 cm ja sen halkaisijan pituus on 150 cm. Koska kivikasan keskusta näyttää kuuluneen uunimainen tai liesimäinen kolo, poistettiin tämän kohdalta hiukan peittävää sammalkerrosta. Mitään merkkejä tulenpidosta ei kuitenkaan ollut havaittavissa. Kyseessä on ilmeisesti jonkinlainen merkki, mahdollisesti vanha merimerkki, sillä Långskärin eteläpuolelta kulkee jo 1700-luvun kartoissa mainittu väylä. Sen alava sijainti sulkee pois myös sen vaihtoehdon, että kyseessä olisi myöhäisrautakautinen hauta. (Kartta 2.)

TAMMISAAREN SAARISTO 17**EPÄMÄÄRÄISIÄ KOHTEITA LÄNGSKÄRILLÄ**

17.1. Epämääräinen kivikenttä (peruskartta 2013 02 Hästö Busö, x=6638 50, y=466 17, z=n.10m, valok. TSM 9137:18)

Louhikkoisen kalliohuipun tuntumassa 10 m korkeuskäyrän tuntumassa on epämääräinen laaja kivikenttä. Kivikenttä sijaitsee kahden kallion väliin jäävässä avoimessa notkossa. Notko ja kieleke ovat täynnä kiviä, joiden keskimääräinen halkaisija on 10-30 cm.

Kivikenttä, joka alkaa heti kallioden alta, on hyvin matala maanpinnan suhteen, sisältäen kuitenkin kaikkiaan 3-4 kivikerrosta. Kivikentän halkaisija on n. 4 m ja se on sammalen peittämä. Kyseessä saattaa olla luonnonmuodostuma. (Kartta 2.)

TAMMISAAREN SAARISTO 18

LÅNGSKÄRSKLOBBEN

1700-LUVUN KALLIOHAKKAUS

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ

X=6638 38, Y=466 90, Z=n. 5m

VALOK. TSM 9137:15 - 9137:16

DIAK. TSM INV. 21

K. LÖFGREN 1987, T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Kalliohakkaus sijaitsee saaren länsipäässä tasaisen kallion laella n. 10 metrin päässä etelärannasta. Kalliohakkaus on tehty tasaiseen vaakasuoraan kallioon, joka on osittain sammalen peittämä. Kalliota ympäröi männikkö. Kalliohakkauksen ympärille on tehty puolikuun muotoinen kivikehä, joka luoteispuolella muuttuu korkeammaksi kivikasaksi. (Kartta 2.)

Kyseessä on Ruotsin laivaston päällikön herttua Kaarlen hakkaama vaakuna. Kalliohakkaus on päivätty 24.7. 1782. Kalliohakkauksen mitat ovat 37x62cm. Hakkaus on vahvistettu valkoisella maalilla. (Kuva10.)

TAMMISAAREN SAARISTO 19**EPÄMÄÄRÄISIÄ KOHTEITA LÅNGSKÄRSKLOBBENILLA**

19.1. Yöpymissuoja (peruskartta 2013 02 Hästö Busö, x=6638 40, y=467 07, valok. TSM 9137:17)

Jäännös sijaitsee saaren itäpäässä. N. metrin korkuisen kallionseinämän juureen on tehty puoliympyrän muotoinen kivikaari. Kivikaaren rajaaman alueen mitat ovat 220x160cm ja sen korkeus on 50cm. Kivet ovat varsin suuria, keskimääräinen halkaisija on 50cm. Kivikehän luoteiskulmassa on aukko, mahdollinen sisäänkäynti. Se on ajoitukseltaan historiallinen. (Kartta 2.)

TAMMISAAREN SAARISTO 20

MEJHOLMEN
RAUTAKAUTINEN HAUTARÖYKKIÖ
OM. VALTIO
PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ
X=6639 19, Y=466 92, Z=5m
VALOK. TSM 9137:6 - 9137:8
DIAK. TSM INV. 22
T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Röykkiö sijaitsee saaren kaakkoiskulmassa keskellä kuusimetsää olevalla matalalla paljaalla kalliolla. Matkaa rantaan paikalta on n. 70m. (Kartta 2.)

Muodoltaan röykkiö on pyöreähkö ja sen halkaisija on 180cm. Korkeutta röykkiöllä on 50cm, mutta sen keskellä olevan pystykiven korkeus on 70cm. Kivien keskimääräinen halkaisija on 30cm. Kivikerroksia röykkiössä on ainakin kolme. Sijaintipaikkansa korkeuden perusteella näyttäisi röykkiön ajoitukseksi tulevan viikinkiajan jälkimmäinen vuosisata. Tässä yhteydessä mainittakoon lisäksi, että läheiseltä Lökhölmän saarelta tunnetaan viikinkiaikaisia löytöjä. (Kuva 11.)

TAMMISAAREN SAARISTO 21

HORSHOLMEN

RAUTAKAUTINEN HAUTARÖYKKIÖ

OM, VALTIO

PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ

X=6638 76, Y=467 15, Z=,92m

VALOK. TSM 9137:5

DIAK. TSM INV. 23

T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Röykkiö sijaitsee saaren etelärannalla, etelään viettävällä metsäisellä rinteellä, n. 10 m levyisellä terassilla. Röykkiö sijaitsee terassin pohjoispäässä ja leveyssuunnassa keskellä terassia. (Kartta 2.)

Muodoltaan röykkiö on pyöreähkö ja sen halkaisija on 180 cm. Korkeutta röykkiöllä on 40 cm. Kivien keskimääräinen halkaisija on 40 cm. Röykkiön itälaidassa on suurempia kiviä, länsilaidassa taas pienempiä. Röykkiön päälle on kaatunut pieni mänty.

Sijaintipaikkansa korkeuden perusteella voitaneen tämäkin röykkiö ajoittaa viikinkiajan jälkimmäiselle vuosisadalle. (Kuva 12.)

TAMMISAAREN SAARISTO 22

MATGRUVAN

KIVIRÖYKKIÖ (MAHD. RAUTAKAUTINEN HAUTA)

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ

X=6639 14, Y=467 84, Z=11,90m

VALOK. TSM 9137:3 - 9137:4

DIAK. TSM INV. 24

T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Röykkiö sijaitsee saaren länsipuolella, itä-länsi-suuntaisen kallioharjanteen pohjoisrinteellä. Röykkiön takana on jäkäläinen kallioharjanne ja edessä kuusikkoinen notko. Meri, joka pilkottaa puiden välistä, on n. 70 m päässä. (Kartta 2.)

Muodoltaan röykkiö on pyöreähkö ja sen halkaisija on n. 2 m. Röykkiö on hyvin matala, lähes maantasainen. Lisäksi se on sammaleen ja turpeen peittämä. Röykkiön varmentaminen hautaraunioksi vaatisi tarkempia tutkimuksia.

TAMMISAAREN SAARISTO 23

MODERMAGAN

KIVIRÖYKKIÖ (MAHD. RAUTAKAUTINEN HAUTA)

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSO

X=6638 40, Y=467 94, Z=n. 10m

VALOK. TSM 9137:13

T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Röykkiö sijaitsee saaren sisään johtavan syvän lahden koillispuolella, missä ranta kohoaa jyrkkänä ja kallioisena, jäkälän ja harvan männikön peittämänä mäkenä. Rantaan paikalta on matkaa n. 50 m. Röykkiö on välittömästi korkeimman nyppylän alapuolella sijaitsevalla eteläpuoleisen rinteiden kallioterassilla. (Kartta 2.) Muodoltaan röykkiö on pyöreähkö ja sen halkaisija on 360 cm. Kivien keskimääräinen halkaisija on 30 cm. Röykkiö on matala.

TAMMISAAREN SAARISTO 24**EPÄMÄÄRÄISIÄ KOHTEITA MODERMAGANILLA**

24.1. Epämääräinen kivikasa (peruskartta 2013 02 Hästö Buso, x=6638 34, y=467 64, valok. TSM 9137:14)

Saaren länsipuolen eteläosan kallioalueella, lähellä lahden sisääntuloväylää, on kartiomainen kivrakennelma. Rakennelman halkaisija on 120 cm ja korkeus 55 cm. Rakennelma on miltei täysin ehjä, vain yksi kivi tuntuu olevan poissa paikoiltaan. Kyseessä lienee jonkinlainen merkkirakennelma. (Kartta 2.)

TAMMISAAREN SAARISTO 25

GROPLANDET

KIVIRÖYKKIÖ

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ

X=6638 42, Y=468 42, Z=8,38m

VALOK. TSM 9137:10 - 9137:11

DIAK. TSM INV. 25 - 26

T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Röykkiö sijaitsee saaren etelärannasta alkavalla pitkänomaisella kallioharjanteella, avoimella paikalla. Matkaa röykkiöltä rantaan on n. 80 m. Röykkiö sijaitsee harjanteen sisämaan puoleisen pään itäisivustalla. (Kartta 2.)

Röykkiö on rakennettu kalliossa olevan kuopanteen päälle. Kuopanteen päälle on kasattu soikeahko itä-länsi-suuntainen kiviröykkiö. Röykkiön halkaisijat ovat 160 cm ja 100 cm. Korkeutta röykkiöllä on maanpinnasta lukien 60 cm. Kuopanteen pohjasta lukien on röykkiössä 3-4 kivikerrosta. Kivien keskimääräinen halkaisija on 35 cm. Röykkiön ympäristössä on 8-9 kiveä hajallaan. Nämä kivet saattavat olla peräisin röykkiöstä.

TAMMISAAREN SAARISTO 26

EPÄMÄÄRÄISIÄ KOHTEITA GROPLANDETILLA

26.1. Epämääräinen kivikasa (peruskartta 2013 02 Hästö Busö, x=6638 60, y=468 34, valok. TSM 9137:9)

Kivikasa sijaitsee saaren ehdottomasti korkeimmalla kohdalla. Kyseessä on seitsemän kiven muodostama pieni ja karkeatekoinen kivirakennelma. Rakennelman halkaisija on 110 cm ja korkeus 40 cm. Kivien keskimääräinen halkaisija on 30 cm. Kivirakennelma on ilmeisesti jonkinlainen merkkikiveys. Rakennelman ajoitus on epäselvä. (Kartta 2.)

26.2. Pyyntisuoja (peruskartta 2013 02 Hästö Busö, x=6638 40, y=468 19, z=5,99m, valok. TSM 9137:12)

Groplandetin lounaisrannalla, kallioisen rantajyrkänteen laella on vallimainen kivirakennelma, joka on tulkittavissa pyyntisuojuksi. Vallin pituus on 145 cm, leveys 30 cm ja suurin korkeus 50 cm. Kivien keskimääräinen halkaisija on 30 cm. (Kartta 2.)

26.3. Sota-ajan jäännöksiä

Saaren etelärannalla on erilaisia Suomen armeijan sota-aikana rakentamia puolustusasemia, kuten esim. kallioon louhittuja tuliasemia.

TAMMISAAREN SAARISTO 27

BOCKSKÄR

JÄÄNTEITÄ IHMISTOIMINNASTA

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ

X=6638 08, Y=465 98, Z=1,40-3,02m

VALOK. TSM 9138:14 - 9138:19

DIAK. TSM INV. 27 - 30

T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN

Bockskärin kaakoiskulmassa sijaitseva kohde 27 muodostuu kolmesta erilaisesta, mutta ilmeisesti yhteenkuuluvasta, kivirakennelmasta. Nämä esitellään seuraavassa kukin erikseen omalla alanumerollaan. (Kartta 2.)

27.1. Neliömäinen kivirakennelma (z=3,02m)

Rakennelma sijaitsee rantakallion laella, kalliopohjalla. Rakennelman ulkohalkaisija on 290 cm ja sisähalkaisija 153 cm. Korkeutta rakennelmalla on 50 cm. Kivien keskimääräinen halkaisija on 20-40 cm. Kivikehän koilliskulmassa on aukko, jossa on mahdollisesti sijainnut sisäänkäynti rakennelmaan, tai sitten paikalta on poistettu kiviä. Tämän edessä, kehän sisäpuolella, on kolmesta kivistä rakennettu tulisija. Tulisijan ulkomitat ovat 70x45 cm ja sisämitat 31x35 cm. Tulisija saattaa olla muuta rakennelmaa nuorempi, sillä sen sijainti aivan uloskäynnin edessä on omituinen. Tulisijaan tehtiin koepisto, josta löytyi hiiltä ja pieni rautanaula. Nämä osaltaan osoittavat lieden uudeksi. Rakennelma lienee tulkittavissa jonkinlaiseksi yöpymissuojaksi tai majanperustaksi. (kuva 13.)

27.2. Kivivalli (z=1,40m)

Kivivalli sijaitsee n. 12 m luoteeseen edellisestä rakennelmasta. Pohjois-etelä-suuntainen kivivalli on rakennettu aivan kallioseinämän juureen. Pituutta vallilla on 240 cm, leveyttä 100 cm ja korkeutta 60 cm. Rakennelma on ilmeisesti jonkinlainen pyyntisuoja. (kuva 14.)

27.3. Uunimainen kivrakennelma (z=2,07m)

Rakenne sijaitsee loivalla, rannasta nousevalla, kalliorinteellä n. 21 m luoteeseen kohteesta 27.1. Rakennelma on koottu kahden kallioseinämän väliin. Rakennelman pituus on 157 cm, leveys 60 cm ja korkeus 30-50 cm. Kivien keskimääräinen halkaisija on 30 cm. Rakennetta tarkasteltaessa tulee mieleen ensimmäisenä uuni, josta puuttuu katto. Sitä, että kyseessä olisi jonkinlainen uuni, tukee se, että kallion pinta on rapautunut. Tämä on voinut aiheutua kuumuudesta. Rakennelman pohjalle tehtiä koepisto, josta ei kuitenkaan löydetty mitään.

TAMMISAAREN SAATISTO 28**EPÄMÄÄRÄISIÄ KOHTEITA BOCKSKÄRILLÄ**

28.1. Epämääräinen kulmikas kivivalli (peruskartta 2013 02 Hästö Busö, x=6638 26, y=465 99, z=1,47m, valok. TSM 9138:13)

Bockskärin pohjoisrannalla sijaitsevan lahden pohjukassa on epämääräinen, kulmikas kivivalli. Kivivallin pituus pohjois-etelä-suunnassa on 207 cm. Kohtisuorassa tähän pidempään valliin on sen molemmissa päissä lyhyemmät kivivallit. Näiden itä-länsi-suuntaisten vallien pituus on 130 cm. Korkeutta rakennelmalla on 40 cm. Kivivallin päissä on suurempia, halkaisijaltaan 40-50 cm suuruisia, kiviä. Näiden suurempien kivien väliin on ladottu pienempiä kiviä, joiden keskimääräinen halkaisija on 20-30 cm. Rakennelma saattaisi olla pyyntisuoja. (Kartta 2.)

28.2. Epämääräinen kivivalli (peruskartta 2013 02 Hästö Busö, x=6638 10, y=466 01, z=6,22m, valok. TSM 9138:20, diak. INV. 31)

Bockskärin kaakkoiskulmassa sijaitsevan kallion laella on epämääräinen kivivalli. Kivivalli sijaitsee kallion notkelmassa jakaen notkelman poikittaissuunnassa kahtia. Kivivallin pituus on 320 cm, leveys 50 cm ja korkeus 30 cm. Matkaa rantaan paikalta on n. 40 m. Kivivalli on mahdollisesti romahtanut keskeltä, sillä sen harja on kallionharjaa alempana. (Kartta 2.)

TAMMISAAREN SAARISTO 29

TROLLSKÄR

KIVIMUURI (HISTORIALLINEN AIKA)

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ

X=6637 70, Y=466 28, Z=3,28m

VALOK. TSM 9136:17 - 9136:18

DIAK. TSM INV. 32

T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Kivimuuri sijaitsee saaren etelärannalla (kartta 2). Kivimuuri, joka aivan selvästi on ihmisen tekemä, on rakennettu etelän suuntaan, merelle, avautuvaan jyrkkäseinäiseen rotkoon. Rotkon suu, rannassa, on leveydeltään n. 10-12 m ja rotkon pituus on n. 20 m. Rotko kapenee sisään päin tultaessa niin, että muurin sijaintikohdassa sen leveys on enää vain kuutisen metriä. Kivimuuri sijaitsee viiden metrin päässä rotkon pohjukasta.

Kivimuuri on itä-länsi-suuntainen ja se ulottuu rotkon laidasta toiseen. Kivimuurin pituus on 600 cm, leveys 130 cm ja korkeus 100 cm. Muodoltaan kivet ovat pyöreähköjä, selvästi luonnonkiviä, ja niitä on muurissa monta kerrosta. Kivien keskimääräinen halkaisija on 30-40 cm. Kivimuurin ja rotkon pohjukan välinen alue on korkeammalla kuin kivimuurin edustan ja rannan välinen alue. Edellistä on voitu korottaa ja tasottaa ihmisen toimesta, jolloin kyseessä olisi terassimainen rakennelma. Rotkon pohjukassa on epämääräisiä kivikasoja, jotka kuulunevat yhteen kivimuurin kanssa. Kivimuuri on täysin ehjä, joten se tuskin on kovin vanha. Ajoituksen ohella myös rakennelman käyttötarkoitus on epäselvä.

TAMMISAAREN SAARISTO 30

TROLLSKÄR

MERIMERKKI (HISTORIALLINEN AIKA)

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSO

X=6637 68, Y=466 40, Z=n. >10m

VALOK. TSM 9136:19 - 9136:20

DIAK. TSM INV. 33

T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Merimerkki sijaitsee saaren etelärannan korkeimman kallion laella, jolta avautuu näkyvyys etelään merenselälle. Näkyvyyttä haittaa nyttemmin matalakasvuinen männikkö. (kartta 2.)

Merimerkki on ladottu kolme-viisikulmaisesti latteista kivistä, joiden keskimääräinen halkaisija on 20-30 cm. Rakennelman korkeus on n. 100 cm ja sen suurin halkaisija on 70 cm. Lisäksi rakennelma suippenee hieman ylöspäin. Kivikerroksia on rakennelmassa 7-8. Ympäristössä ei ole näkyvissä muita kiviä. Kivi rakennelma on tulkittavissa vanhaksi merimerkiksi. (Kuvat 15.)

TAMMISAAREN SAARISTO 31**EPÄMÄÄRÄISIÄ KOHTEITA TROLLSKÄRILLÄ**

31.1. Kiviladelmä (peruskartta 2013 02 Hästö Busö, x=6637 78, y=466 22, z=2,23m, valok. TSM 9136:15 - 9136:16)

Trollskärin pohjoisrannalla on epämääräinen kivivalli, joka on tulkittavissa pyyntisuojuksi. Kivivalli on tehty kallionseinämän jatkeena olevalle kielekkeelle aivan kallionseinämän juureen. Valli koostuu neljästä suuresta ja muutamasta pienemmästä kivistä. (kartta 2.)

Kivivallin pituus on 160 cm, leveys 45 cm ja korkeus 40 cm. Kivivalli on itä-länsi-suuntainen. Paikalta avautuu esteetön näkymä pohjoiseen kahden saaren väliseen salmeen ja luodoille. Rakennelman ajoitus on epäselvä, mutta se tuskin on kovin vanha.

TAMMISAAREN SAARISTO 32

STORA BJÖRKSKÄR
KIVIRÖYKKIÖ (MAHD. RAUTAKAUTINEN HAUTA)
OM. VALTIO
PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSO
X=6639 90, Y=466 27 Z=4,87m
VALOK. TSM 9136:13 - 9136:14
DIAK. TSM INV. 34 - 35
T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Saaren pohjoispuolella olevassa, kahden kallionharjanteen välisessä, luoteeseen avautuvassa laaksossa on melko matala ja sammaleen peittämä röykkiö. Röykkiöltä avautuu näkyvyys merelle, ja matkaa rantaan paikalta on n. 40 m. Kiveys koostuu päältäpäin katsottaessa näkyvämmästä ydinröykkiöstä ja siitä koilliseen jatkuvasta harvakivisemmästä alueesta. Ydinröykkiön mitat ovat 7x5 m ja koko kiveyksen 15x7 m. Kyseessä saattaisi myös olla muinainen rantakivikko, mutta kiveyksen selvästi korkeampi kohta, jota aikaisemmin kutsuttiin ydinröykkiöksi, viittaa mahdolliseen hautaröykkiöön. Tämän varmistaminen vaatisi kuitenkin tarkemmat tutkimukset. Sijaintikorkeutensa perusteella mahdollisen hautaröykkiön ajoitukseksi tulisi ilmeisesti hyvin myöhäinen rautakausi, mahdollisesti ristiretkiaika. (Kartta 2 ja kuva 16.)

TAMMISAAREN SAARISTO 33**EPÄMÄÄRÄISIÄ KOHTEITA ENHARUNILLA**

33.1. Pyyntisuoja (peruskartta 2013 02 Hästö Busö, x=6637 82, y=467 40, z=1,60m, valok. TSM 9138:11 - 9138:12, diak. INV. 36)

Enharonin etelärannalla on kivrakennelma, joka on tulkittavissa pyyntisuojuksi. Kyseessä on vallimainen kivrakennelma, joka on tehty kahden vierekkäisen maakiven väliin. Valli koostuu kivistä, joiden keskimääräinen halkaisija on 20 cm. Vallin pituus on 215 cm, leveys 34 cm ja korkeus 60 cm. Valli on itä-länsi-suuntainen. lältään rakennelma on hyvin nuori, sillä se sijaitsee aivan rannassa. (kartta 2.)

TAMMISAAREN SAARISTO 34

ALÖREN

KIVIRÖYKKIÖ (MAHD. VANHA MERIMERKKI)

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 02 HÄSTÖ BUSÖ

X=6637 86, Y=467 72, Z=4,90m

VALOK. TSM 9138:10

DIAK. TSM INV. 37

T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Kiviröykkiö sijaitsee saaren pohjoisrannalla olevan kallioisen niemen laella. Paikalta on esteettömät näkymät merelle länsilounaasta pohjoisen kautta pohjoiskoilliseen. Röykkiö on tehty matalaan kalliopainamaan. (kartta 2.)

Röykkiön halkaisijat ovat 260 cm ja 210 cm, korkeus on 30 cm. Se on kasattu pyöreämuotoisista luonnonkivistä, vain yksi kivistä on selvästi lohkottu. Kyseessä saattaa olla vanha hajoitettu merimerkki. Tähän viittaavat sen sijainti vanhan väylän varrella ja yhden selvästi louhitun kiven sijainti röykkiössä. Samanlaisia louhittuja kiviä on alueen muissa merimerkeissä, esim. Trollskärin merimerkissä (kohde 30). (Kuva 17.)

TAMMISAAREN SAARISTO 35**EPÄMÄÄRÄISIÄ KOHTEITA ÄGGOLSKÄRILLÄ**

35.1. Epämääräinen kivi­röykkiö (peruskartta 2013 05 Jussarö, x=6635 12, y=470 84, z=0-5m, valok. TSM 9137:20 - 9137:23, diak. INV. 38)

Kalliosaaren pohjoispuolella itärannalla on epämääräinen kivi­röykkiö (Kartta 3). Pyöreähkön röykkiön halkaisija on n. 100 cm ja sen korkeus on 45 cm. Röykkiö koostuu 12 suuremmasta kivistä, halkaisijaltaan n. 30 cm, ja kymmenkunnasta pienemmästä kivistä. Ympäristössä on muutama kivi, jotka saattavat olla peräisin röykkiöstä. Kyseessä voi olla vanha merimerkki.

TAMMISAAREN SAARISTO 36

JUSSARÖ VÄSTERVIKEN
 KALLIOHAKKAUS VUODELTA 1850
 OM. VALTIO
 PERUSKARTTA 2013 05 JUSSARÖ
 X=6635 42, Y=475 83, Z=0-5m
 VALOK. TSM 9136:36
 DIAK. TSM INV. 39
 T.HEIKKINEN, J.NÄRÄNEN 1991

Kalliohakkaus sijaitsee Jussarön pohjoisrannalla, Västervikenistä länteen olevan linjataulun läheisyydessä. Kalliohakkaus on tehty laakeaan, loivasti laskevaan silokallioon. Kalliohakkaus sijaitsee n. 15 m päässä rantaviivasta, ja se asettuu rantaviivan ja 5 metrin korkeuskäyrän väliin. (Kartta 4.)

Kallionpintaan on uurrettu sydän, jonka sisäpuolelle on kirjoitettu seuraava teksti:

Isaak Nummelin
 ISAK. NUMMELIN. ON.
 KOTOISIN UTESTA

VUONNA
 5
 18 - 50
 8

Sydämen yläpuolelle on uurrettu kruunu ja alapuolelle kaksi oksaa, jotka menevät ristikkäin. Kalliohakkauksen mitat ovat 46x50 cm. (Kuva 18.)

TAMMISAAREN SAARISTO 37

JUSSARÖ

1800-LUVUN KAIVOSKUILUJA

OM. VALTIO

PERUSKARTTA 2013 05 JUSSARÖ

X=6635 34, Y=475 71, Z=0-5m

VALOK. TSM 9138:1 - 9138:2

M. HÄRÖ 1989, T. HEIKKINEN, J. NÄRÄNEN 1991

Jussarön luoteisrannalla on kaikkiaan viisi kaivoskuilua, jotka sijaitsevat perätysten ketjussa rannalta sisämaahan. Kuiluista ainakin kaksi alimmaista ovat peräisin 1800-luvulla harjoitetusta kaivostoiminnasta. Kolme sisämaan puoleista kuilua ovat joko moderneja tai ne ovat olleet käytössä myöhemmin, sillä niiden seinämissä oli vielä jäljellä puutavaraa, betonia ja harjaterästä. Kaikki kaivoskuilut ovat veden täyttämiä. (Kartta 4.)

Alin kaivoskuilu sijaitsee n. yhdeksän metrin päässä vesirajasta ja sen sijaintikorkeus on alle metrin. Kuilun mitat ovat 3x8 m. Syvyys on tuntematon. (Kuva 19.)

Kahden metrin päässä edellisen reunasta sijaitsee järjestyksessä toinen kaivoskuilu, jonka mitat ovat 3x13 m. Tämänkin syvyys on tuntematon.

Kaivoskuilujen ympäristössä on lukuisia louhoskasoja, joista eräät ovat rakenteellisia. Kasojen päällä kasvaa puita ja ne ovat paksun sammalkerroksen peitossa, joten ne lienevät peräisin 1800-luvulta

TAMMISAAREN SAARISTO 38

EPÄMÄÄRÄISIÄ KOHTEITA JUSSARÖLLÄ

38.1. Epämääräinen kivivalli (Peruskartta 2013 05 Jussarö, x=6634 32, y=475 82, z=3,02m, valok. 9138:3 - 9138:4, diak. INV. 40)

Jussarön etelärannalla, Söderfladan-nimisen lahden länsipuolisen niemen kärjessä, on epämääräinen itä-länsi-suuntainen kivivalli (Kartta). Kivivalli on tehty rantakallion laelle, kahden matalan kallioseinämän väliin. Kivivallin pituus on 420 cm, leveys 80-100 cm ja korkeus 15-50 cm. Valli on korkeimillaan laidoilla, keskeltä se on madaltunut. Rakenne on tulkittavissa pyyntisuojuksi. (Kartta 4.)

38.2. Epämääräinen kivrakente (peruskartta 2013 05 Jussarö, x=6634 51, y=475 64, z=n. 5m, valok. TSM 9138:5 - 9138:6)

Kivirakente sijaitsee Söderfladan-nimisen lahden länsipuolisen niemen juuressa ja se on tehty kahden toisiaan vastaan kohtisuorien kallionseinämien kulmaukseen. Nämä kallionseinämät ovat matalia, n. 1-1,5 m, ja ne muodostavat rakenteen etelä- ja itäseinämät. (Kartta 4.)

Kallionseinämien kulmaukseen on ladottu kaksi kivivallia, jotka ovat toisiinsa nähden suorassa kulmassa. Rakenteen pohjoisseinämässä, jonka pituus on 490 cm, on neljä suurta kiveä, halkaisijaltaan 50-80 cm, joiden väleihin on ladottu pienempiä kiviä, halkaisijaltaan n. 30 cm. Rakenteen länsiseinä koostuu kahdesta suuresta kivistä ja lukuisista pienemmistä kivistä. rakennelman korkeus vaihtelee 60-90 cm ja siinä on useita kivikerroksia.

Länsiseinämän vieressä on pienistä kivistä, halkaisijaltaan n. 10-15 cm, koostuva kivikasa. Tämä muistuttaa melkoisesti kiuasta, mutta tehty koepisto ei paljastanut mitään tulenpitoon viittaavaa.

Koko rakente on paksun sammalkerroksen peittämä ja lisäksi sen sisäpuolella kasvaa kaksi puuta. Sisäpuolelle tehdyistä koepistoista ei löytynyt mitään. Rakennelma on tulkittavissa jonkinlaiseksi majanpohjuksi. Rakenteen ajoitus on kuitenkin epäselvä. Jos kyseessä ei ole puolustusrakente, voi se olla hyvinkin vanha.

38.3. Epämääräinen kivivalli (peruskartta 2013 05 Jussarö, x=6634 47, y=475 60, z=5,81m, valok. TSM 9138:7 - 9138:8)

Kohde sijaitsee Söderfladan-nimisen lahden länsipuolisen niemen juuressa, Jussarön etelärannikolla. (Kartta 4)

Kivivalli on tehty rantakallion nyppylän ja sen vieressä olevan suuren maakiven väliin. Kivivalli on pohjois-etelä-suuntainen. Rantaviiva on n. 40 m päässä lännessä. Kivivallin pituus on 320 cm, leveys 110 cm ja korkeus n. 50 cm. Kivien keskimääräinen halkaisija on 15-35 cm.

38.4. Puolustusrakenteet

Jussarön länsipuolella on melko runsaasti eri-ikäisiä varustuksia, joissa voidaan erottaa kolme ajallista ryhmää. Ensimmäisen ryhmän muodostavat venäläisten 1910-luvulla rakentamat linnoituslaitteet saaren lounaisosassa; Jussarön lounaisosassa on jäljellä kallioon louhittuja juoksuhautoja.

Toisen ryhmän muodostavat vuosina 1939-1944 tehdyt varustukset, kuten esim. juoksuhaudat ja korsunpohjat.

Kolmannen ryhmän muodostavat nykyisten puolustusvoimiemme harjoituksissaan rakentamat varustukset.

TAMMISAAREN SAARISTO 39

KANSALLISPUISTON ALUEELLA SIJAITSEVAT HYLKYT

Tammisaaren saariston kansallispuiston alueella on kaikkiaan kymmenen muinaismuistolain suojaamaa hylkyä. Nämä sijaitsevat kansallispuiston itäosassa. Tiedot on saatu merihistorian toimiston hylkyarkistosta.

39.1. Lyypekkiläinen "jahti" 1746

Alus, joka oli lastattu mm. talilla, ruokaöljyllä, parkkinahalla sekä muilla "venäläisillä tavaroilla" upposi kansallispuiston alueella vuonna 1746. Laivan lasti pelastettiin.

39.2. Tanskalaisen laivan haaksirikko

Kertomuksen mukaan tanskalainen laiva haaksirikkoutui alueella "...för länget tid tillbaka..."

39.3. Haaksirikko 1746

Vuonna 1746 törmäsi "jahti" suoraan erään saaren kallioon ja hajosi vieden mukanaan koko miehistön. Lastina laivalla oli hurstia, talia, parkkinahkaa ja raakasilkkiä.

39.4. Viiden laivan haaksirikko

Erään saaren läheisyyteen, lähes samaan paikkaan, kerrotaan viiden laivan uponneen 20 vuoden sisällä.

39.5. "Hopeapriki" 1783

Vuonna 1969 löydettiin Tammisaaren ulkosaaristosta 1700-luvulle ajoittuva hylky, joka yhdistettiin vanhan perimätiedon säilyttämään hollantilaiseen laivaan, Hopeaprikiin, joka upposi hopealastissa vuonna 1783.

VALOKUVA LUETTELO

- TSM 9136:1 Yöpymissuoja, tomtning, Älgön Näseudden. Kuvaussuunta E. (kohde 12)
- TSM 9136:2 Älgön rautakaivoksen kaivoskuilu ja louhoskivikasoja 1800-luvulta. Kuvaussuunta SW. (kohde 11)
- TSM 9136:3 Älgön rautakaivoksen kaivoskuilu ja sitä ympäröiviä louhoskivikasoja 1800-luvulta. Kuvaussuunta E. (kohde 11)
- TSM 9136:4 Epämääräinen kiviroykkiö, Älgön Näseträsket. Kuvaussuunta S. (Kohde 15.2.)
- TSM 9136:5 Epämääräinen kiviroykkiö Älgön Söderskatanin pohjoisrannalla. Kuvaussuunta SW. (kohde 15.4.)
- TSM 9136:6 Edellinen röykkiö, kuvaussuunta NNW. (kohde 15.4.)
- TSM 9136:7 Epämääräinen kivikasa Verkvikenin etelärannalla, Älgö, koepiston jälkeen. Kohde osottautui luonnon muodostelmaksi. Kuvaussuunta SW.
- TSM 9136:8 Edellinen kivikasa entistettynä koepiston jälkeen. Kuvaussuunta NNW.
- TSM 9136:9 Pohjois-etelä-suuntainen kiviivi Verkvikenin etelärannalla, Älgö. Kuvaussuunta SSW. (kohde 8)
- TSM 9136:10 Pohjois-etelä-suuntainen kiviivi Verkvikenin etelärannalla. Kuvaussuunta E. (kohde 8)
- TSM 9136:11 Merkillinen kiviladelmä keskellä metsää, Älgö. Kuvaussuunta E. (kohde 9)
- TSM 9136:12 Edellinen kiviladelmä, kuvaussuunta E. (kohde 9)
- TSM 9136:13 Mahdollinen hautaröykkiö, Stora Björkskär. Kuvaussuunta S. (kohde 32)
- TSM 9136:14 Yleiskuva edellisestä röykkiöstä. Kuvaussuunta NE. (kohde 32)
- TSM 9136:15 Pyyntisuoja Trollskärillä, kuvattuna mereltäpäin. Kuvaussuunta N. (kohde 31)
- TSM 9136:16 Pyyntisuoja kuvattuna sisämaasta, Trollskär. Kuvaussuunta SSE. (kohde 31)
- TSM 9136:17 Notkon katkaiseva kivimuuri Trollskärillä. Kuvaussuunta SSW, alaviistoon. (kohde 29)
- TSM 9136:18 Edellinen kivimuuri kuvattuna mereltäpäin. Kuvaussuunta SW. (kohde 29)
- TSM 9136:19 Kummeli Trollskärin korkeimmalla kalliolla. Kuvaussuunta S. (kohde 30)

- TSM 9136:20 Trollskärin kummeli, kuvaussuunta NNW. (kohde 30)
- TSM 9136:21 Soikeahko kivilatomus Skedö-klovanilla. Koepistosta ei löytöjä. Kuvaussuunta SSW
- TSM 9136:22 Soikeahko kivilatomus Skedö-Flovanilla. Kuvaussuunta SW.
- TSM 9136:23 Epämääräinen kivikasa Skedö-flovanilla, joka osottautui luonnonmuodostumaksi. Kuvaussuunta SSE.
- TSM 9136:24 Kiviröykkiö, Älgö Söderskatan. Kuvaussuunta ENE. (kohde 15.6.)
- TSM 9136:25 Kiviröykkiö, Älgö Söderskatan. Yleiskuva. Kuvaussuunta SW. (kohde 15.6.)
- TSM 9136:26-
TSM 9136:28 Pnnoramakuva mahdollisesta hautaröykkiöstä ja sen ympäristöstä Älgön Näseträsket. Kuvaussuunta SSE-SW-WNW. (kohde 2)
- TSM 9136:29 Matala kiviröykkiö Älgön Näseträsketillä, joka sijaintinsa perusteella voi olla hautaröykkiön jäännös. Kuvaussuunta E. (kohde 2)
- TSM 9136:30 Sota-ajan jäännös Älgön Söderskatanin etelärannalla. jäännös on ympyrän muotoinen kivikehä, joka on voimut toimia tuliasemana. Kuvaussuunta NE.
- TSM 9136:31 Edellinen jäännös, kuvaussuunta NE. Tärähtänyt.
- TSM 9136:32 Edellisen jäännöksen välittömässä läheisyydessä sijaitseva vallimainen kivikladelma. Kuvaussuunta E.
- TSM 9136:33 Kivilatomus Älgön Söderskatanin etelärannalla. Kyseessä saattaa olla vanha, nyttemmin hajoitettu, merimerkki. Kuvaussuunta S. (kohde 10)
- TSM 9136:34 Hajoitettu hautaröykkiö Älgön Söderskatannilla. Kuvaussuunta SE. (kohde 1)
- TSM 9136:35 Hajoitetun hautaröykkiön paasiarkkurakenne. Älgön Söderskatan. Kuvaussuunta SW. (kohde 1)
- TSM 9136:36 vuodelle 1850 ajoittuva kalliohakkaus, Jussarön Västerviken. Kuvaussuunta NW. (Kohde 36)
- TSM 9137:1 Korkealla kallionnyppylällä sijaitseva kiveys, Älgön Verkholmen. Kuvaussuunta WSW. (kohde 6)
- TSM 9137:2 Edellinen kiveys kuvattuna nyppylän alapuolelta. Kuvaussuunta S (kohde 6)
- TSM 9137:3 Matala kasvillisuuden ja sammalen peittämä säännöllisen muotoinen kiviröykkiö Matgruvanilla. Kuvaussuunta S. (kohde 22)
- TSM 9137:4 Edellinen röykkiö hiukan kauempaa kuvattuna. Kuvaussuunta S. (kohde 22)

- TSM 9137:5 Pieni kiviroykkyiö Hosholmenilla, mahdollinen hautaröykkyiö. Kuvaussuunta N. (kohde 21)
- TSM 9137:6 Pystykivellinen hautaröykkyiö Mejholmenilla. Kuvaussuunta ENE. (kohde 20)
- TSM 9137:7 Mejholmenin hautaröykkyiö, kuvaussuunta ESE. (kohde 20)
- TSM 9137:8 Mejholmenin hautaröykkyiö, kuvaussuunta SE. Tärhtänyt. (kohde 20)
- TSM 9137:9 Pieni kiviladelma Groplandetilla. Kuvaussuunta SE. (kohde 26.1.)
- TSM 9137:10 Matala kiviroykkyiö Groplandetin etelärannalla. Röykkyiö sijaitsee pienen kalliokuopanteen ympärillä ja osittain sen päällä. Kuvaussuunta WSW. (kohde 25)
- TSM 9137:11 Groplandetin röykkyiön kuoppa. Kuvaussuunta NE. (kohde 25)
- TSM 9137:12 Pyyntisuoja Groplandetin etelärannalla. Kuvaussuunta ESE. (kohde 26.2.)
- TSM 9137:13 Matala aluskasvillisuuden peittämä kiviroykkyiö Modermaganilla. Kuvaussuunta NW. (kohde 23)
- TSM 9137:14 Kiviroykkyiö, mahdollisesti vanhan merimerkin jäännökset, Modermaganilla. Kuvaussuunta SW. (kohde 24.1.)
- TSM 9137:15 Vuodelle 1782 ajoittuva kalliohakkaus ja sitä osittain ympäröivä kiveys Långskärklobbenilla. Kuvaussuunta S. (kohde 18)
- TSM 9137:16 Vuoden 1782 kalliohakkaus Långskärklobbenilla. Kuvaussuunta SSE, ylhäältä. (kohde 18)
- TSM 9137:17 Yöpymissuoja Långskärklobbenilla. Kuvaussuunta NNW, ylhäältä. (kohde 19.1.)
- TSM 9137:18 Matala ja laaja kivikko Långskärin etelärannalla. Kuvaussuunta NEN. (kohde 17.1.)
- TSM 9137:19 Pieni kiviroykkyiö , mahdollisesti vanha hajoitettu merimerkki, Långskärin länsipäässä. Kuvaussuunta SSE. (kohde 16)
- TSM 9137:20 Epämääräinen kivikasa Äggolskärillä. Kuvaussuunta ESE. (kohde 35.1.)
- TSM 9137:21 Edellinen kikasa kuvattuna lähempää. Kuvaussuunta ESE. (kohde 35.1.)
- TSM 9138:1 Jussarön rautakaivoksen alempi kaivoskuilu 1800-luvulta. Kuvaussuunta WNW. (kohde 37)
- TSM 9138:2 Jussarön rautakaivoksen ylempi kaivoskuilu 1800-luvulta. Kuvaussuunta WNW. (kohde 37)
- TSM 9138:3 Kivivalli Jussarön etelärannalla. Kuvaussuunta SSe. (kohde 38.1.)

- TSM 9138:4 Edellinen kivivalli mereltäpäin kuvattuna. Kuvaussuunta SSE. (kohde 38.1.)
- TSM 9138:5 Neliömäinen kivirakenne Jussaröllä, mahdollisesti jonkinlainen majanpohja. Kuvaussuunta SSE. (kohde 38.2.)
- TSM 9138:6 Edellisen kivirakenteen "oviaukko". Kuvaussuunta WSW. (kohde 38.2.)
- TSM 9138:7 Kallion ja viereisen kalliionnyppylän välinen kivivalli Jussarön länsirannalla. Kuvaussuunta SW. (kohde 38.3.)
- TSM 9138:8 Kivivalli ylhäältäpäin kuvattuna. Kuvaussuunta SSE. (kohde 38.3.)
- TSM 9138:9 Epämääräinen kivikasa Maskskärillä, joka paljastui luonnonmuodostumaksi. Kuvaussuunta NNW.
- TSM 9138:10 Pieni kiviröykkiö Alörenilla, mahdollisesti vanha hajoitettu merimerkki. Kuvaussuunta NNW. (kohde 34)
- TSM 9138:11 Pyyntisuoja Eharunilla. Kuvaussuunta NNW. (kohde 33.1.)
- TSM 9138:12 Pyyntisuoja kuvattuna mereltäpäin. Kuvaussuunta SSE. (kohde 33.1.)
- TSM 9138:13 Matala kivivalli, mahdollisesti vanha pyyntisuoja, Bockskärillä. Kuvaussuunta SE. (kohde 28.1.)
- TSM 9138:14 Neliömäinen kivikehä, ilmeisesti jonkinlainen majanpohja, Bockskärin kaakkoiskulmassa. Kuvaussuunta SW. (kohde 27.1.)
- TSM 9138:15 Kivikehän sisöpuolinen sammalen peittämä tulisija. Kuvaussuunta NNE. (kohde 27.1.)
- TSM 9138:16 Tulisija koepiston, poistettiin peittävä sammal, jälkeen. Mittakaavana lasta. Kuvaussuunta NNE. (kohde 27.1.)
- TSM 9138:17 Edellisen kohteen välittömässä läheisyydessä sijaitseva pyyntisuoja. Kuvaussuunta WSW. (kohde 27.2.)
- TSM 9138:18 "Uunimainen" rakennelma, joka liittyy kahden edellisen kohteen kanssa yhteen. Kuvaussuunta SSE. (kohde 27.3.)
- TSM 9138:19 Rakennelman vasen seinämä, joka on kasattu irtaimista kivistä. Oikean puoleinen seinämä on kalliota. Kuvaussuunta ESE. (kohde 27.3.)
- TSM 9138:20 Matala kivivalli Bockskärin sisäosassa. Kuvaussuunta ESE. (kohde 28.2.)
- TSM 9138:21 Matala kiviröykkiö Älgön Verkvikenin läntisimmällä niemellä. Kuvaussuunta N. (kohde 15.7.)
- TSM 9138:22 Älgön rautakaivos mereltäpäin kuvattuna. Kuvaussuunta NNW. (kohde 11)

- TSM 9138:23 Yöpymissuoja Älgön Storträsketin kaakkoispäässä. Kuvaussuunta WNE. (kohde 13)
- TSM 9138:24 Rinteessä sijaitseva aluskasvillisuuden ja kaatuneiden puiden peittämä kiviröykkiö Älgön Rödjanilla. Kuvaussuunta NNW. (kohde 7)
- TSM 9138:25 Röykkiö ylempää rinteeltä kuvattuna. Kuvaussuunta SSE. (kohde 7)
- TSM 9138:26 Muinainen rantakivikko, jossa on saattanut olla hautaröykkiö, Älgön kaakkoisosassa. Mahdollinen röykkiö on sijainnut kivikkoon tehdyn kuopanteen kohdalla. Kuopanteen pohjalle tehdystä koepistosta löydettiin palanutta kiveä ja hiiltä. Kuvaussuunta SSW. (kohde 3)
- TSM 9138:27 Edellisen kuvan toisinto, tärähtänyt. (kohde 3)
- TSM 9138:28 Kivikko kuvattuna kuopanteesta. Kuvaussuunta NE. (kohde 3)
- TSM 9138:29 Notkon peräpäädyssä oleva pienempi kiveys. Kuvaussuunta NE. (kohde 3)
- TSM 9138:30 Yöpymissuoja Älgön Storträsketin koillispäädyssä. Kuvaussuunta NNW. (kohde 14)
- TSM 9138:31 Matala, hajanainen, kiviröykkiö Älgön Södergårdissa. Kuvaussuunta ENE. (kohde 4)
- TSM 9138:32 Röykkiö kuvattuna lähempää. Kuvaussuunta SE. (kohde 4)
- TSM 9138:33 Pieni kiviröykkiö Älgön kaakkoisrannan korkealla rantakalliolla. Kuvaussuunta W. (kohde 5)
- TSM 9138:34 Röykkiö kuvattuna lähempää. Kuvaussuunta SE. (kohde 5)
- TSM 9138:35 Älgö Verkviken, kallio, jonka päällä on pohjois-etelä- suuntainen kivirivi. Kuvaussuunta NNW. (kohde 8)
- TSM 9138:36 Kallionnyppylän päällä oleva kiviröykkiö Älgön Verkolmenilla. Kuvaussuunta WSW. (kohde 6)

DIALUETTELO

- TSM INV. 1 Kohde 1: Rautakautinen hautaröykkiö Älgön Söderskatanilla. Hajoitettu. Kuvaussuunta W.
- TSM INV. 2 Kohde 1: Hajoitettu rautakautinen hautaröykkiö Älgön Söderskatanilla, näkyvissä paasiarkkurakennelma. Kuvaussuunta SW.
- TSM INV. 3 Kohde 1: Hajoitettu rautakautinen hautaröykkiö Älgön Söderskatanilla. Kuvaussuunta SW.
- TSM INV. 4 Kohde 2: Mahdollisen hautaröykkiön jäännökset Älgön Söderskatanilla, Näseträsket-nimisen järven länsipohjukassa. Kuvaussuunta E.
- TSM INV. 5 Kohde 3: Vanha rantakivikko, jossa mahdollisesti on ollut myös esihistoriallinen hautaröykkiö, nyttemmin hajoitettu. Mahdollinen röykkiö on sijainnut kuopanteen kohdalla, joka erottuu kuvasta tummempana alueena. Kuopanteeseen tehdystä koepistosta löydettiin palanutta kiveä ja hiiltä n. 30 cm:n syvyydestä. Kuvaussuunta SSW.
- TSM INV. 6 Kohde 4: Matala kiviöykkiö Älgön Södergård-nimisen lahden pohjukassa. Kyseessä saattaa olla ainakin osittain hajoitettu hautaröykkiö. Kuvaussuunta ENE.
- TSM INV. 7 Kohde 5: Matala kiviöykkiö Älgön kaakkoisosassa, Verkolmen-nimistä nientä vastapäätä, korkealla rantakalliolla. Kivet ovat selvästi kulmikkaita ja ne on vartavasten tuotu kallionkielekkeelle. Kyseessä saattaa olla hajoitettu hautaröykkiö. Kuvaussuunta W.
- TSM INV. 8 Kohde 6: Matala kivikasa Älgön Verkolmenilla, niemen korkeimmalla kalliolla. Rakennelma on selvästi hajoitettu, mistä osoituksena ovat aivan kallionnyppylän reunalla ja sen juurella olevat kivet, kiviä on vieritetty alas nyppylän päältä. Alkuperäinen rakennelma on saattanut olla rautakautinen hautaraunio. Kuvaussuunta WSW.
- TSM INV. 9 Kohde 6: Kallionnyppylän päällä oleva kuopanne, jonka ympärillä on kiviä. Alkuperäinen rakennelma on luultavasti sijainnut tämän kuopanteen päällä. Kuvaussuunta NW.
- TSM INV. 10 Kohde 7: Matala kiviöykkiö Älgön etelärannalla, Rödjanin tilan alueella. Röykkiö sijaitsee riteen pienellä terassilla. Röykkiö on sekoittunut, mutta kyseessä saattaa olla rautakautinen hautaröykkiö. Kuvaussuunta NNW.
- TSM INV. 11 Kohde 8: Mahdollinen kompassikiveys Älgön Verkvikenissä. Kivirivi osoittaa suoraan pohjoiseen. Kuvaussuunta SSE.
- TSM INV. 12 Kohde 9: Merkillinen kiviladelmä keskellä metsää Älgön keskiosassa, Stroträsketin ja Lillträsketin välissä. Kuvaussuunta NNE.
- TSM INV. 13 Kohde 11: Älgön rautakaivoksen kaivoskuilu ja sitä ympäröiviä louhoskivikasoja. Kaivos perustettiin 1835. Kuvaussuunta SW.

- TSM INV. 14 Kohde 11: Älgön rautakaivoksen kaivoskuilu ja sitä ympäröiviä louhoskivikasoja sekä vanhoja hirssiä, jotka lienevät peräisin kaivoksen rakenteista. Kuvaussuunta S.
- TSM INV. 15 Kohde 13: Yöpymissuoja, tomtning, Älgön Storträsketin eteläpuolella. Kuvaussuunta WNW.
- TSM INV. 16 Kohde 14: Yöpymissuoja, tomtning, Älgön Storträsketin koillispäässä. Kuvaussuunta NNW.
- TSM INV. 17 Kohde 15.2: Epämääräinen kivikasa Näseträsketin itäpäässä. Kuvaussuunta S.
- TSM INV. 18 Kohde 15.2: Epämääräinen kivikasa Näseträsketin itäpäässä. Kuvaussuunta S.
- TSM INV. 19 Kohde 15.5: Epämääräinen sammalen peittämä kivikasa Söderskatanin pohjoisrannalla. Kuvaussuunta SW.
- TSM INV. 20 Kohde 15.5: Epämääräinen sammalen peittämä kivikasa Söderskatanin pohjoisrannalla. Kuvaussuunta NNW.
- TSM INV. 21 Kohde 18: Ruotsin laivaston päällikön, Kaarle herttuan, kallioon hakkaama vaakuna 1700-luvulta sekä kalliohakkausta ympäröivä kiveys. Kuvaussuunta SSE.
- TSM INV. 22 Kohde 20: Rautakautinen hautaröykkiö Mejholmenilla. Röykkiön keskellä on pystykivi. Kuvaussuunta ENE.
- TSM INV. 23 Kohde 21: Mahdollinen rautakautinen hautaröykkiö Horsholmenilla. Röykkiön päälle on kaatunut puu. Kuvaussuunta N.
- TSM INV. 24 Kohde 22: Matala sammalen peittämä kiveys, joka saattaa olla säännöllisen muotonsa takia rautakautinen hautakiveys, Matgruvanin luoteisrannalla. kuvaussuunta S.
- TSM INV. 25 Kohde 25: Pieni kivikasa Groplandetin etelärannalla. Ilmeisesti hajoitettu. Kuvaussuunta ESE.
- TSM INV. 26 Kohde 25: Kivikasan keskellä oleva kalliokuopanne, jossa on kiviä. Alkuperäinen rakennelma on ilmeisesti ollut kasattuna tämän kuopanteen ympärille. Kuvaussuunta NE.
- TSM INV. 27 Kohde 27.1: Neliömäinen kivirakennelma, ilmeisesti jonkinlainen majanpohja, Bockskärin kaakkoiskulmassa. Kuvaussuunta SW.
- TSM INV. 28 Kohde 27.1: Kivirakennelman sisällä, sisäänkäynnin edessä, oleva sammalen peittämä tulisija. Kuvaussuunta NNE.
- TSM INV. 29 Kohde 27.2: Edellisen rakennelman välittömässä läheisyydessä sijaitseva pyyntisuoja. Kuvaussuunta WSW.

- TSM INV. 30 Kohde 27.3: Edellisen pyyntisuojan välittömässä läheisyydessä sijaitseva "uunimainen" rakennelma. Toinen seinämistä on kallionseinämä, rapautunut ilmeisesti tulenpidon johdosta. Toinen seinämistä on puolestaan kasattu kivistä. Kuvaussuunta SSE.
- TSM INV. 31 Kohde 28.2: Epämääräinen kivivalli Bockskärin kaakkoiskulmassa. Kuvaussuunta ESE.
- TSM INV. 32 Kohde 29: Kivimuuri Trollskärin etelärannalla. Muuri katkaisee rantaviivasta alkavan notkon n. puolivälistä kahtia. Muurin takainen maa on korkeammalla kuin rannan puoleinen alue muodostaen terassin. Kuvaussuunta SSW.
- TSM INV. 33 Kohde 30: Kummeli Trollskärin korkeimmalla kalliolla, saaren eteläpuolella. Kuvaussuunta E.
- TSM INV. 34 Kohde 32: Rautakautinen, matala, hautaröykkiö Stora Björkskärin pohjoispuolella. Kuvaussuunta S.
- TSM INV. 35 Kohde 32: Yleiskuva notkosta, jossa edellinen hautaröykkiö sijaitsee. Kuvaussuunta NE.
- TSM INV. 36 Kohde 33.1: Pyyntisuoja Enharunilla. Kuvaussuunta N.
- TSM INV. 37 Kohde 34: Mahdollisesti vanhan merimerkin jäännökset Alörenilla. Aivan saaren pohjoispuolelta kulkee jo 1700-luvun karttojen tuntema laivaväylä. Kuvaussuunta N.
- TSM INV. 38 Kohde 35.1: Pieni epämääräinen kivikasa Äggolskärillä. Kuvaussuunta ESE.
- TSM INV. 39 Kohde 36: Vuodelle 1850 ajoittuva kalliohakkaus Jussarön pohjoisrannalla. Kuvaussuunta NW.
- TSM INV. 40 Kohde 38.1: Hajonnut kivivalli Jussarön etelärannalla Söderfladan-nimisen lahden länsipuolisen niemen kärjessä. Kyseessä voi olla vanha pyyntisuoja. Kuvaussuunta NE.

Kuva 1. Kohde 1: hajotettu hautaröykkiö; Älgö, Söderskatan.
Kuvattu kaakosta. (9136:34)

Kuva 2. Kohde 1: hautaröykkiön sisältämä paasiarkku.
Kuvattu lounaasta. (9136:35)

Kuva 3. Kohde 2: rökkiön jäännökset; Älgö, Näseträsket.
Kuvattu idästä. (9136:29)

Kuva 4. Kohde 3: mahdollinen hautaraunio
muinaisessa rantakivikossa, keskellä
rauniota myöhemmin tehty kuoppa; Älgö.
Kuvattu etelälounaasta. (9138:26)

Kuva 5. Kohde 4: kivistöykkiö; Älgö, Södergård.
Kuvattu itäkoillisesta. (9138:31)

Kuva 6. Kohde 8: pohjois-
etelä-suuntainen
kivirivi, mahdollisesti
kompassikiveys;
Älgö, Verkviken.
Kuvattu etelä-
lounaasta. (9136:9)

Kuva 7. Kohde 11: Älgön rautakaivoksen kaivoskuilu meren puolelta;
Älgö,Näseudden.
Kuvattu pohjoisluoteesta. (9138;22)

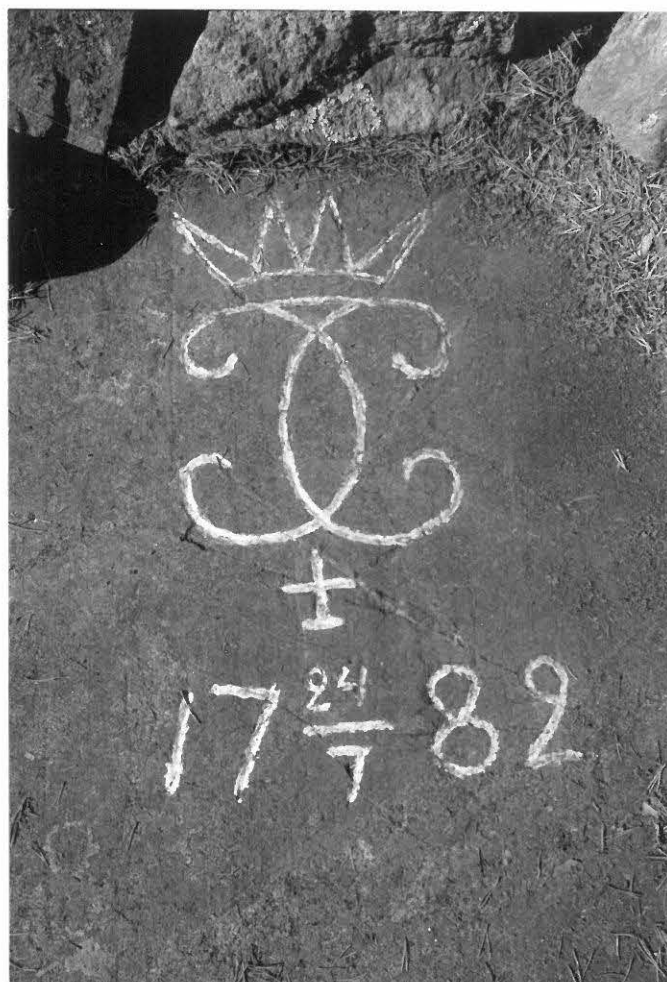

Kuva 8. Kohde 11: Älgön rautakaivoksen kaivoskuilu; Älgö,Näseudden.
Kuvattu lounaasta. (9136:2)

Kuva 9. Kohde 13: yöpymissuoja; Älgö, Storträsket.
Kuvattu pohjoisluoteesta. (9138:23)

Kuva 10. Kohde 18: Kallio-
hakkaus;
Långskärs Klobben.
Kuvattu etelä-
kaakosta. (9137:16)

Kuva 11. Kohde 20: hautaröykkiö; Mejholmen.
Kuvattu itäkaakosta. (9137:7)

Kuva 12. Kohde 21: mahdollinen hautaröykkiö; Horsholmen.
Kuvattu pohjoisesta. (9137:5)

Kuva 13. Kohde 27.1: neliömäinen kivilatomus; Bockskär.
Kuvattu lounaasta. (9138:14)

Kuva 14. Kohde 27.2: pyyntisuoja; Bockskär.
Kuvattu länsilounaasta. (9138.17)

Kuva 15. Kohde 30: kummeli; Trollskär.
Kuvattu etelästä. (9136:19)

Kuva 16. Kohde 32: hautaröykkiö; Stora Björkskär.
Kuvattu etelästä. (9136:13)

Kuva 17. Kohde 34: mahdollinen merimerkin pohja; Alören.
Kuvattu pohjoisluoteesta. (9138:10)

Kuva 18. Kohde 36: kalliohakkaus; Jussarö.
Kuvattu luoteesta. (9136:36)

Kuva 19. Kohde 37: kaivoskuilu; Jussarö.
Kuvattu länsiluoteesta. (9138:1)